

DEMOCRAȚIE ȘI DREPTURILE OMULUI

LICITAȚIE PENTRU ALEGĂTORI, DIN CONTUL ALEGĂTORILOR:

Între populism, fezabilitate și fantezii electorale

Adrian Lupușor
Dumitru Pîntea
Stas Madan

01 iulie 2021

Din cele douăzeci și două de formațiuni politice înregistrate pentru alegerile anticipate din 11 iulie 2021, doar cinci au venit cu programe electorale cu un nivel înalt de detaliere, programele și ofertele electorale ale altor douăsprezece entități politice fiind mai curând sumare și incomplete, de regulă de una sau două pagini, iar în cazul a cinci partide acestea sunt lipsă.

Cele mai multe partide și-au construit ofertele electorale cu angajamente seci, fără a indica careva ținte numerice asumate, iar marea majoritate a promisiunilor electorale pe dimensiunile economică și socială nu sunt fezabile din punct de vedere financiar.

Îndemnăm concurenții electorali să se angajeze în promisiuni electorale realiste, să se detașeze de populism și să propună viziuni complexe privind dezvoltarea țării.

Conținut

1.	PRINCIPALELE CONCLUZII	2
2.	ANALIZA COMPONENTELOR SOCIO-ECONOMICE ALE PROGRAMELOR ȘI PROMISIUNILOR ELECTORALE ALE CONCURENȚILOR ELECTORALI LA ALEGERILE PARLAMENTARE ANTICIPATE DIN 11 IULIE 2021	4
	01. Partidul „Acasă Construim Europa” (PACE)	4
	02. Partidul Acțiunii Comune – Congresul Civic	5
	03. Blocului electoral „RENATO USATÎI”	6
	04. Partidul „Șor”	7
	05. Partidul Acțiune și Solidaritate (PAS)	8
	06. Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor (BECS)	10
	07. Mișcarea Profesioniștilor „Speranța-Надежда”	12
	08. Partidul Democrat din Moldova (PDM)	12
	09. Platforma Demnitate și Adevăr (PPPDA)	14
	10. Partidul Unității Naționale (PUN)	15
	11. Partidul „Democrația Acasă”(PDA)	15
	12. Partidul Politic „NOI”	16
	13. Partidul Dezvoltării și Consolidării Moldovei (PDCM)	17
	14. Alianța pentru Unirea Românilor (AUR)	18
	15. Partidul Verde Ecologist (PVE)	19
	16. Partidul Politic „Partidul Legii și Dreptății” (PLD)	19
	17. Partidul Politic „Puterea Oamenilor” (PPO)	20
	18. Partidul Regiunilor din Moldova (PRM)	20
	19. Partidul „Patrioții Moldovei”	22
	20. Partidul Schimbării (PS)	22
	21. Partidul Noua Opțiune Istorică	23
	22. Partidul Oamenilor Muncii (POM)	23

1

PRINCIPALELE CONCLUZII

În mod normal, programele electorale sunt una din principalele pârghii prin care concurenții electorali încearcă să câștige încrederea alegătorilor. În cazul Republicii Moldova, similar scrutinelor electorale anterioare, politica este centrată pe personalități, atacuri la persoană, dezvoltarea „scheletelor din dulapuri” și mai puțin pe idei și doctrine. Ca rezultat, atenția este deturnată pe agende false pentru țară, iar programele electorale ale partidelor sunt trecute în plan secund. Spre exemplu, în cadrul campaniei electorale curente pentru alegerile anticipate din 11 iulie 2021, din cele 22 de formațiuni politice înregistrate, doar 5 concurenți electorali (Congresul Civic, PAS, BECS, PDM, PDCM) au venit cu programe electorale cu un nivel mai înalt de detalieri, alte 12 entități politice au venit cu programe / oferte electorale succinte, fără detalieri, de regulă de 1-2 pagini, în timp ce în cazul a 5 partide nu a fost identificat niciun document/link cu angajamentele electorale pentru această campanie.

Analiza programelor și promisiunilor electorale ale candidaților pentru alegerile parlamentare anticipate scoate în evidență, în mare parte, lipsa unor abordări comprehensive și sistematice de abordare a problemelor, cel mai des partidele omițând din vizor subiecte socio-economice importante pentru țară. Per ansamblu, cele mai multe priorități din ofertele electorale ale partidelor se încadrează în cei patru piloni ai dezvoltării durabile, cu 10 obiective corespunzătoare pe termen lung din Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2030”. Printre obiectivele care se repetă mai frecvent în retorica de program ale partidelor pot fi enumerate susținerea pentru IMM-uri și producători autohtoni, reducerea inegalităților sociale, sporirea autonomiei financiare a localităților și asigurarea acestora cu infrastructura critică, drumuri locale și naționale reparate, industrializare, creșterea suprafețelor împădurite sau al celor irigate etc. În același timp, există și propuneri mai „revoluționare” care ar putea intra în coliziune cu principiile economiei de piață, cadrul normativ național, dar și angajamentele internaționale ale Republicii Moldova. Printre acestea pot fi enunțate combaterea prețurilor și controlul public al prețurilor diferitor categorii de produse, cote obligatorii pentru IMM-uri la achizițiile publice, construirea de fabrici de stat în toată țara, naționalizarea întreprinderilor din domeniul importului de alcool, produse petroliere și tutun, anularea a circa 150 de taxe și impozite și transformarea lor într-un impozit unic, utilizarea rezervelor valutare ale BNM

pentru investiții publice sau a rezervelor obligatorii menținute de băncile comerciale la BNM pentru subvenții la procurarea apartamentelor sau chiar și revizuirea mecanismului de distribuție a terenurilor în conformitate cu Programul Național „Pământ” – program care s-a consumat cu peste 20 de ani în urmă și prin care proprietatea colectivă a trecut în proprietatea privată a agriculturilor.

Marea majoritate a promisiunilor electorale din domeniile sociale și economice nu sunt fezabile din punct de vedere financiar. Cele mai multe partide și-au construit ofertele electorale cu angajamente în mare parte seci, fără a indica niște ținte numerice asumate, ceea ce denotă fie superficialitate, fie pur și simplu necunoașterea realităților din Republica Moldova din domeniile abordate. În cazul acestui tip de concurenți electorali, un alegător conștient pur și simplu nu poate aprecia realismul promisiunilor listate. De asemenea, în majoritatea cazurilor, partidele se limitează în a puncta doar finalitățile dorite fără a intra în detalii despre care vor fi principalele instrumente aplicate pentru a reuși să implementeze în practică obiectivele. Mai mult decât atât, și candidații electorali care au venit cu programe detaliate specifică vag sau deloc cum și de unde vor mobiliza resursele financiare necesare. Chiar dacă prioritățile electorale expuse implică o extindere substanțială a cheltuielilor publice, cadrul de resurse care să arate prin ce metode partidul odată ajuns la guvernare are de gând să mobilizeze un quantum suficient de venituri pentru a asigura finanțarea promisiunilor electorale este redat în mod minimalist sau lipsește. Astfel, este specifică tendința potrivit căreia quantumul promisiunilor pentru următorii 4 ani depășește posibilitățile bugetare. Un exemplu elocvent în acest sens este cazul pensiilor, unde probabil și din motivul că persoanele în etate au avut cea mare rată de participare la ultimele scrutine electorale, partidele s-au hazardat într-o adevărată licitație pentru această categorie de alegători. Dacă PAS își propune drept unul din obiective-cheie instituirea pensiei minime de 2000 lei, PDCM vizează ridicarea pensiei minime la nivelul minimului de existență (2088 lei) și oferirea de „pensia a 13-a” pentru cei a căror pensie este sub minimul de existență, Blocul „Renato Usatii” promite 2500 lei, Platforma DA ridică mizele pensiei minime până la 3000 lei, iar AUR și PUN supralicitează cu pensia minimă de 3500 și respectiv 4000 lei. Totodată, PDM se angajează să dubleze pensia medie timp de 4 ani, în timp ce Blocul electoral al comuniștilor

și socialiștilor vine cu promisiunea de indexare a pensiilor cu cel puțin 20%, de două ori pe an. Dacă angajamentul PAS implică cheltuieli de circa 4,3 miliarde lei pentru primul an și de 14-15 miliarde lei pentru 4 ani de mandat, ceea ce este un efort bugetar semnificativ, dar nu imposibil de realizat, la fel ca și promisiunile PDCM care sunt apropiate financiar de propunerea PAS, atunci promisiunile PDM, BECS sau Platforma DA pornesc de la cheltuieli bugetare adiționale de minim 30 miliarde lei pentru 4 ani de mandat, ceea ce contrapunând la cadrul bugetar actual, este de neimaginat cum ar putea fi implementat.

Îndemnăm concurenții electorali să se angajeze în promisiuni electorale realiste, să se detașeze de populism și să propună viziuni complexe privind dezvoltarea țării. Promisiunile electorale trebuie să fie ancorate în realitățile socio-economice ale Republicii Moldova cu obiective măsurabile și/sau indicatori de impact, să prevadă instrumente realiste care ar asigura fezabilitatea acestora (ex: surse de finanțare, instrumente de implementare, țintele concrete) și să fie oportune pentru dezvoltarea social-economică echilibrată și durabilă a țării. În același timp, condamnăm iresponsabilitatea acelor concurenți electorali care se întrec în promisiuni, fără a lua în calcul posibilitățile financiare și spațiul fiscal al țării, precum și

principiile economiei de piață și angajamentele internaționale ale țării. Chemăm societatea civilă și mass-media să analizeze în mod critic și minuțios, să monitorizeze și să informeze publicul larg despre esența promisiunilor electorale și, ulterior, implementarea acestora. Aceasta va permite responsabilizarea politicianilor și, pe termen lung, dezvoltarea unei clase politice mai calitative, care este principala precondiție pentru reformarea și modernizarea țării.

Aspecte metodologice. Datele de intrare pentru analiza promisiunilor electorale au fost colectate începând cu debutul oficial al campaniei electorale (11 iunie) până pe data de 24 iunie. Toate informațiile care au stat la baza analizei sunt exclusiv din surse publice, pornindu-se de la premisa că Programul electoral este un instrument de a convinge alegătorii, respectiv trebuie să fie public și popularizat de participanții la alegeri. Evaluarea programelor/ ofertelor electorale s-a făcut din perspectiva relevanței, fezabilității financiare și oportunității acțiunilor propuse pe dimensiunea economică și socială. Aceasta nu ia în calcul angajamentele pe alte domenii decât din perspectiva impactului asupra finanțelor publice. De asemenea, ordinea în care sunt analizate programele electorale corespunde ordinii formațiunilor politice din buletinul de vot.

2

ANALIZA COMPONENTELOR SOCIO-ECONOMICE ALE PROGRAMELOR ȘI PROMISIUNILOR ELECTORALE ALE CONCURRENTILOR ELECTORALI LA ALEGERILE PARLAMENTARE ANTICIPATE DIN 11 IULIE 2021

01. PARTIDUL „ACASĂ CONSTRUIM EUROPA” (PACE)

Relevanța promisiunilor/ angajamentelor electorale

PACE este un partid recent înregistrat, participant pentru prima dată într-o campanie electorală. Organizat în jurul unui fost funcționar din structurile de poliție acest partid vine cu un program politic¹ și cu mai multe priorități focusate pe organele de forță și rolul lor central în organizarea statului. În general, programul conține subiecte care la un moment dat au fost în atenția opiniei publice și au atras interes din partea populației. De asemenea, sunt menționate priorități mai degrabă axate pe rezultate spectaculoase decât pe soluții viabile ancorate în posibilitățile reale și angajamentele țării din ultimii ani. Spre exemplu, PACE spune că este primul partid care își propune industrializarea țării, în condițiile în care majoritatea celorlalți concurenți electorali vorbesc despre re-industrializare. Acest proces urmează a avea loc în baza a tocmai 32 de programe, fără a se specifica care sunt acestea or *un program* presupune cel puțin (i) acțiuni, (ii) ținte, (iii) rezultate și (iv) acoperire financiară. Doar menționarea faptului că producția autohtonă va acoperi 70% din importuri nu înseamnă neapărat că vom avea o activitate industrială mai dinamică. Pentru aceasta este nevoie de politici concrete și acoperire financiară pe măsură.

Programul PACE menționează și o serie de priorități cu tentă financiară, cum ar fi implementarea unui sistem privat de pensii fără a se menționa dacă e vorba de pilonul obligatoriu sau cel facultativ, accesul la împrumuturi la dobânzi de 2% (inclusiv 0% pentru imobile) în condițiile în care ținta inflației stabilită de BNM este la 5%, și chiar întoarcerea economiilor pierdute după prăbușirea URSS la un coeficient mult mai mare decât în prezent – de 1 leu la 1 rublă. De asemenea, anumite promisiuni sunt aduse mediului de afaceri, unele pe care guvernul deja și le-a asumat de mai mulți ani (ex. reducerea

numărului de acte permissive) sau care au mai fost testate de-a lungul anilor și care pe timp de criză și austeritate nu par cea mai bună soluție în cazul companiilor mari (impozit 0% pentru profitul reinvestit).

Fezabilitate

Angajamentele PACE în programul electoral nu corelează cu starea finanțelor publice, atât cea actuală cât și cea eventual asigurată în următorii ani (mai ales că se prevede reducerea veniturilor bugetare prin instituirea mai multor facilități fiscale). Anularea a circa 150 de taxe și impozite și transformarea lor într-un impozit unic pare o măsură demult apusă pentru statele moderne. Un asemenea sistem a fost practicat în etapele premergătoare statului modern, cât rolul sistemului fiscal era doar acela de a acumula bani și nu de a influența anumite procese sociale sau economice. În lipsa unor calcule clare care să prezinte impactul unei asemenea reforme, prioritatea dată pare o declarație destul de populistă lipsită de careva suport logic. În același timp, propunerea unui impozit pe venit regresiv pentru persoanele fizice în funcție de numărul de copii, fără a ține cont de natura financiară a acestuia, care derivă chiar din denumire, și de faptul că numărul de copii este opțiunea fiecărei familii în parte ce nu poate fi influențată prin politici restrictive asupra câștigului personal, pare hazardată.

Anumite calcule privind costul promisiunilor electorale ne prezintă o cifră de circa 15 miliarde lei anual sau 60 miliarde lei pentru întregul mandat. Totuși, aici este vorba doar de angajamentele ce țin de salarii și anumite plăți sociale fără a ține cont de promisiuni precum „*drumuri fără glod în toate localitățile*”, care pare mai mult o declarație populistă decât un proiect bazat pe necesitățile reale de infrastructură. Astfel, în condițiile celor mai recente date privind salariul mediu (8469 lei în T1:21) creșterea salariului medicilor până la 3 salarii medii pe economie ar necesita resurse suplimentare de circa 2,4 miliarde lei anual. De asemenea, creșterea cheltuielilor pentru învățământ până la 10% din PIB ar însemna anual resurse suplimentare de circa 7,3 miliarde lei, iar triplarea salariilor personalului din instituțiile de forță – alte 2,4 miliarde lei. La

¹ <https://alegeri.pacepentru.md/>

acestea s-ar mai adăuga cheltuieli propuse de 2,7 miliarde lei pentru modificarea coeficientului de rambursare la 1:1 a depunerilor de economii din perioada sovietică.

Concluzie

În lipsa unor acțiuni clare și acoperiri financiare care să ducă la realizarea priorităților partidului PACE, programul propus arată mai mult a declarații electorale decât un program de administrare sau dezvoltare a țării. Deși par a ținti rezolvarea unor probleme majore din societatea moldovenească, prioritățile menționate sunt mai degrabă o colecție de subiecte discutate la un moment dat la scară largă, unele încă nerezolvate, iar altele abordate deja în cadrul programelor de activitate ale guvernului. Mai mult ca atât, fezabilitatea acestor priorități este destul de redusă în condițiile în care se vorbește în special de extinderea cheltuielilor publice fără a se face lumină asupra surselor de finanțare și modului cum vor fi implementate acestea. Matematic vorbind, reducerea veniturilor la bugetul de stat prin scăderi de taxe sau direcționarea unor încasări către bugetele locale nu prezintă premise de creștere a salariilor pentru medici, profesori sau polițiști, ci o ecuație care la final va avea o cifră mare doar că cu semn negativ.

02. PARTIDUL ACȚIUNII COMUNE – CONGRESUL CIVIC

Relevanța promisiunilor/ angajamentelor electorale

Deși a fost creat încă în anul 2019 Partidul Acțiunii Comune – Congresul Civic pentru prima dată participă într-un scrutin electoral. Pentru alegerile parlamentare din 11 iulie, acesta a publicat un Program electoral² complex sub forma unui plan de acțiuni orientat pe 5 dimensiuni critice, care odată realizate ar garanta modernizarea țării. Programul electoral este ancorat în programul politic al partidului prezentat încă în 2019 și prezintă mai multe soluții care să susțină viziunea partidului asupra Republicii Moldova în anul 2050. Acesta începe cu prezentarea stării națiunii după aproape 30 de ani de independență, care în viziunea autorilor și oarecum confirmată de evidențe statistice, este într-o situație critică și anume (i) economie precară; (ii) sărăcie și ignoranță; (iii) exodul populației și regres al capitalului uman; (iv) degradarea mediului înconjurător; și (v) lipsa încrederii în instituțiile statului și calitatea guvernării de până acum.

După definirea problemei, autorii prezintă viziunea asupra actualei lupte electorale și consecințele acesteia asupra viitoarei guvernări de până în 2025. Astfel, este pusă la îndoială eficacitatea orientării concurenților electorali doar spre reforme structurale (ex. îmbunătățirea climatului investițional, reformarea justiției, etc.) fără a defini și aborda esența problemei – lucru de altfel relevat de mai multe programe electorale. Pentru a fundamenta această afirmație, acțiunile ulterioare propuse de Partidul Acțiunii Comune – Congresul Civic sunt

prezentate sub forma unor soluții la cele cinci probleme anterior menționate, lăsând la o parte careva ținte referitoare la salariul mediu, pensia minimă sau kilometrii de drumuri. Totuși, în lipsa unor ținte, calitatea soluțiilor propuse nu va putea fi evaluată iar impactul cuantificat, mai ales că la prezentarea problemelor autorii au utilizat o serie de indicatori și date statistice pe care își bazează afirmațiile.

Fezabilitate

Pe dimensiunea economică, pe lângă definirea problemei, soluțiile propuse sunt ancorate în avantajele sau resursele pe care Republica Moldova le mai poate oferi. Teritoriul compact, climatul omogen, acordurile comerciale atât cu estul cât și cu vestul sunt prezentate drept premise pentru acțiuni ce vor schimba situația rapid și vor dezvolta și integra mai profund economia națională în cea regională. Drept instrumente de realizare se propun, spre exemplu, crearea unei noi bănci de stat care să gestioneze un fond suveran de dezvoltare, cota 0% la profitul reinvestit sau corelarea standardelor zonei de comerț liber cu UE cu cele din CSI.

Crearea unei noi bănci de stat nu este o idee nouă, evaluarea acestei opțiuni fiind menționată și în planul de activitate a guvernului³. Totuși, deși ideea unei bănci are argumente pro, experiența nereușită cu Banca de Economii pune sub semnul întrebării capacitatea statului de a administra asemenea instituții. Fraudele din perioada anilor 2014/2015 au scos la iveală carențe grave în ceea ce privește guvernarea precum și capacitatea interesului politic și a celui de grup de a trece toate filtrele legale și morale. Evident, situația, după cazul Băncii de Economii, s-a schimbat semnificativ pe mai multe direcții, totuși nu în măsură radicală încât statul să fie gata să fondeze o nouă bancă. De asemenea, crearea unui fond suveran de dezvoltare care să dețină toate activele statului, atât companii de stat cât și proprietăți, a eșuat în mai multe state. Pe de o parte, structura propusă îl face vulnerabil din punct de vedere financiar, ținând cont de lanțul întreg de probleme cu care se confruntă companiile de stat. Pe de altă parte, implicarea acestui fond în susținerea așa zisului concept de *venit de bază necondiționat* pare mai degrabă o utopie din perspectivă financiară. Chiar dacă se propune o implementare etapizată, asemenea concept este abia la fază de experiment în state foarte bogate (ex. Canada, Finlanda) iar menționarea ca fiind relevant pentru Moldova în perioada următoare este o afirmație oarecum populistă.

În ceea ce privește mediul de afaceri, cota 0% pentru profitul reinvestit și reducerea actelor permissive este o temă aleasă de mai multe partide dar care nu mai este de actualitate. Aplicarea cotei zero pentru profitul reinvestit a mai fost testată de-a lungul anilor, pe timp de criză și austeritate însă nu pare cea mai bună soluție în cazul companiilor mari (impozit 0% pentru profitul reinvestit). De asemenea, statul are deja un angajament de reducere a numărului de acte permissive,

² <https://congresulcivic.md/plan/>

³ Planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2020-2023 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.636 din 11 decembrie 2019, https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/pag_2020-2023_ro.pdf

mecanismul de ghilotină fiind utilizat intens în acest scop. În cele din urmă, corelarea standardelor zonei de comerț liber cu UE cu standardele celei din CSI, pentru a spori atractivitatea agenților economici pe piețele externe, este o problemă falsă, deoarece acestea sunt voluntare și nu depind de autoritățile moldovenești, respectiv în funcție de piața de export pe care se orientează agentul economic, cel din urmă adoptă standardele impuse de acea țară. Mai mult ca atât, în ultimul timp, inclusiv Rusia și alte state CSI sunt interesate să alinieze standardele din zona de comerț liber CSI la cele din UE pentru o mai bună diversificare a potențialului de export.

În final, sunt propuse anumite soluții pentru sectorul energetic, agricultură, forța de muncă, migranți sau mediu. Totuși, acestea sunt formulate sub formă de declarații fără o prezentare obiectivă a modului de implementare, a acoperirii financiare necesare sau a impactului ce urmează a fi generat, nemaivorbind de ținte cuantificabile ce vor fi atinse. O situație aparte e pe dimensiunea de educație, cercetare și inovație, unde se menționează un angajament de creștere a cheltuielilor publice de cel puțin 1% din PIB în trei ani. Nu este clar dacă aici este inclus și sistemul de învățământ, or la moment statul deja alocă 3% pentru acest domeniu. În același timp, se propune restructurarea mecanismului de finanțare a sistemului medical prin implicarea companiilor private de asigurare și a plăților din partea populației. Chiar dacă nu este ceva nou și discuții asemănătoare la această temă au mai fost, schimbarea mecanismului de finanțare trebuie să țină cont de o analiză de impact complexă inclusiv prin prisma serviciilor medicale care vor putea fi prestate de sistemul public de sănătate.

Concluzie

Planul de acțiuni al Partidului Acțiunii Comune – Congresul Civic este unul complex, focusat pe principale probleme ale țării (deja cunoscute publicului larg) și propunerea unor soluții de rezolvare a acestora. Chiar și așa, acțiunile propuse par a fi nefezabile în lipsa unor evaluări de impact sau estimări financiare, respectiv pot fi considerate mai degrabă niște idei de dezvoltare decât soluții concrete care imediat vor da roade. Per ansamblu, planul propus este orientat spre o echitate socială absolută, venitul de bază necondiționat pentru toate categoriile populației fiind linia generală promovată de partid. Totodată, deși este propusă creșterea rolului statului în economie, sunt propuse și elemente contradictorii acestei viziuni, cum ar fi spre exemplu trecerea la un sistem medical finanțat inclusiv prin intermediul asigurărilor private și a banilor din buzunarul populației.

În cele din urmă, nu mai puțin importantă este modalitatea în care a fost prezentat programul electoral. Până la momentul analizei, acesta este disponibil doar în limba rusă, fapt ce nu corespunde dezideratului partidului menționat chiar în denumire și anume reprezentarea pilonului civic, adică reprezentanți ai cetățenilor, ai interesului public.

03. BLOCULUI ELECTORAL „RENATO USATII”

Relevanța promisiunilor / angajamentelor electorale

Blocul electoral „Renato Usatii” s-a lansat în această campanie electorală cu ideea că Republica Moldova are nevoie de un plan de modernizare a țării, bazat pe renașterea industriei, renovarea și dezvoltarea tuturor tipurilor de infrastructură, o planificare distinctă în agricultură, dezvoltarea sistemelor de sănătate și educație și soluționarea problemei ecologiei. Totodată, se menționează că până acum Moldova nu a mai avut un asemenea plan și nici măcar o viziune în acest sens, afirmație eronată în contextul în care un cadru de planificare strategică există cel puțin din 2010 încoace⁴, problema fiind mai degrabă de implementare (capacități, priorități și voință politică).

Programul electoral⁵ propus atinge mai multe domenii cheie, cu accent pe reformarea sistemului de justiție și combatere a corupției și restructurarea organelor de forță prin crearea unui singur serviciu special cu atribuțiile celor mai bune servicii speciale din lume. Aici este menționat serviciul israelian de informații (Mossad), recunoscut pentru operațiunile de repatriere a unor criminali, aluzie la mai mulți indivizi acuzați de crime economice care au părăsit Republica Moldova și se ascund în alte țări. Totuși, Mossad este un serviciu în afara cadrului constituțional, nu se supune niciunei legi care să definească misiunea, obiectivul sau atribuțiile și se subordonează unei singure persoane – primului ministru. Astfel, comparația dată în condițiile constituției naționale și în contextul specificului țării este cel puțin pe moment irelevantă.

Pe dimensiunea economică și financiară, Blocul electoral „Renato Usatii” continuă mai multe priorități menționate în campania pentru alegerile prezidențiale de către candidatul Renato Usatii. Astfel, cele mai multe din promisiuni sunt îndreptate către copii, tinerii specialiști și lucrătorii migranți. De asemenea, anumite facilități sunt menționate pentru grupurile vulnerabile și bătrâni, de tipul magazine și farmacii sociale sau piețe de stat. În cele din urmă, este menționată restabilirea sistemului de metrologie și control al calității în ideea că Moldova nu are la moment unul. Nu este clară această afirmație în condițiile în care la moment există un sistem de infrastructură a calității asigurat de mai multe agenții, inclusiv în domeniul protecției consumatorilor.

Fezabilitate

Domeniu financiar este unul central în cadrul programului propus cu acțiuni ce vizează restructurarea datoriei externe a țării, accesul la credite ieftine (inclusiv dobândă 0% la imobile pentru anumite categorii de persoane) și chiar reglementarea criptovalutelor. Cu toate acestea, anumite intenții trezesc îngrijorări, cum ar fi utilizarea rezervelor valutare ale BNM pentru investiții publice sau a rezervelor obligatorii menținute de băncile comerciale la BNM pentru subvenții la procurarea

⁴ Strategiile naționale de dezvoltare și strategiile sectoriale

⁵ <https://ru1.md/program-electoral/>

apartamentelor. Asemenea intenții nu sunt o noutate, fiind deja o practică obișnuită atragerea sistemului financiar în diferite promisiuni electorale populiste. Neînțelegerea rolului rezervelor valutare sau cel al rezervelor obligatorii dă dovadă fie de lipsă de expertiză, fie de rea intenție. Rezervele obligatorii sunt un instrument strict de politică monetară care micșorează cantitatea de bani în economie, iar utilizarea acestora drept subvenții anulează acest efect, banii revenind în economie. De cealaltă parte, rezervele valutare reprezintă contrapartida leilor moldovenești aflați în circulație și care determină puterea de cumpărare, iar utilizarea acestora pentru investiții va duce la inflație și sărăcirea populației.

O altă inițiativă populistă ține de nerecunoașterea, prin referendum, de către poporul Republicii Moldova a datorii pe creditele ineficiente. Nu este clar cum poate fi implementată o asemenea măsură în condițiile în care datoria externă publică este contractată în numele Republicii Moldova și este supusă anumitor angajamente și reglementări internaționale, iar cea privată are la bază o relație contractuală între agenți economici rezidenți și nerezidenți. Nerespectarea oricăror angajamente, mai ales de natură financiară, poate atrage după sine o serie de sancțiuni, inclusiv excluderea Republicii Moldova din sistemul internațional de plăți. Astfel, chiar dacă sunt menționate anumite angajamente pe dimensiunea socială, sursele de finanțare propuse pentru implementarea acestora nu par a fi fezabile. Doar creșterea pensiei minime până la 2500 lei lunar ar însemna un efort financiar suplimentar pentru buget de circa 6-7 miliarde lei anual, iar creșterea indemnizației unice la naștere până la 15 mii de lei și a alocațiilor pentru copii cu dizabilități – alte câteva sute de milioane lei.

Concluzie

Programul electoral propus de blocul format în jurul lui Renato Usatii continuă angajamentele menționate de acesta încă în campania pentru alegerile prezidențiale, mai ales cele orientate spre lupta cu corupția și reformarea organelor de forță. În același timp, sunt propuse mai multe acțiuni așteptate de cetățeni pe dimensiunea economică și socială care ar duce la dezvoltarea țării și susținerea grupurilor vulnerabile, însă acoperirea financiară bazată pe rezervele valutare sau alte instrumente de politică monetară nu pare fezabilă, precum nici anularea unor datorii externe ale țării. Îngrijorări mai trezește și înclinația reprezentanților acestui bloc spre modelul de stat autoritar, fapt relevat de unele promisiuni care vizează reformarea organelor de forță cu referințele la modelul Israel pentru promovarea reformelor, care nu corespund Constituției Republicii Moldova și alimentează riscuri majore pentru funcționarea economiei și democrației.

04. PARTIDUL „ȘOR”

Relevanța promisiunilor / angajamentelor electorale

Partidul „Șor” s-a lansat în campanie cu sloganul „Noi lucrăm pentru oameni” și deși un document distinct de program nu a fost publicat, din evenimentul de lansare și mai multe comunicate ale formațiunii pot fi deduse principalele angajamente electorale⁶. Astfel, printre măsurile promise de acest concurent electoral pe domeniul socio-economic pot fi enumerate: construcția întreprinderilor de stat în toată țara, creșterea bugetului de stat prin instituirea monopolului de stat asupra importului produselor petroliere, alcool și țigări, venit minim garantat de stat de cel puțin 3000 de lei, majorarea pensiilor și medicamente gratuite pentru pensionari, dar și indemnizații pentru cetățenii care revin acasă din străinătate.

Deși promisiunile pe domeniul social vizează multe din necesitățile stringente ale oamenilor, cu precădere ale categoriilor sociale defavorizate, modalitățile propuse sunt departe de a fi realiste.

De exemplu, construcția fabricilor de stat în fiecare raion din țară, care este considerată drept soluția principală de creare a locurilor de muncă, este departe de a fi o soluție viabilă. Pe de o parte, crearea unor întreprinderi de stat la scară largă presupune investiții masive, resurse pe care statul nu le dispune la moment. Pe de altă parte, după cum relevă majoritatea rapoartelor de monitorizare și a cercetărilor, sectorul companiilor de stat din Republica Moldova este caracterizat de ineficiențe severe precum pierderi financiare considerabile, creșterea continuă a gradului de îndatorare, productivitate scăzută și guvernare precară⁷. Așa cum Partidul „Șor” nu abordează deloc subiectul îmbunătățirii administrării publice, crearea în masă de noi întreprinderi de stat nu ar face decât să acutizeze problemele actuale și să mărească risipa și pierderile de resurse publice. În plus, o asemenea abordare ar afecta grav și mediul concurențial din economie, în condițiile în care și la momentul actual Republica Moldova nu se conformează în mod autentic normelor de concurență liberă și economie de piață, după cum relevă și Programul Național în domeniul concurenței, unde se constată printre altele că întreprinderile de stat „sunt protejate de concurență, au o legătură strânsă cu statul și sunt politizate”.

Totodată, programul Partidului „Șor” nu abordează o serie de subiecte importante pentru mediul economic precum buna

6 http://partidulsor.md/news/partidul-%E2%80%99Esor%E2%80%9D-are-nevoie-de-jumatate-de-an-pentru-a-demonstra-ca-modelul-sau-economic-de-dezvoltare-a-%C8%9Barii-este-cel-mai-eficient.html?fbclid=IwAR0ISxtODOtt9vo3UAB7sJgE-0DNGJ1MD__A0tr2eTKxoBN16CcZMKIzei8
<http://partidulsor.md/news/ilan-sor-votand-partidul-sor,-vota-%C8%9Bi-pentru-o-via-%C8%9Ba-mai-buna.html?fbclid=IwAR1PT5l4gMkewvTN8nl6nookLawVg7-IDvj7elwbpJwa9wBIDEF-pE0a8c>
<http://partidulsor.md/program.html>

7 https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/Compressed_-_SOE_vs_Covid19_12.09.20.pdf

guvernare, atragerea investițiilor, îmbunătățirea climatului de afaceri sau viziunea formațiunii privind diferite sectoare ale economiei.

Fezabilitate

În general, angajamentele electorale ale Partidului „Șor” conțin puține obiective care ar fi estimate prin cifre concrete și/sau indicatori de impact doriți de a fi atinși. De exemplu, în privința pensiilor se spune că vor face pensia așa de destoinică, încât bunicii vor începe să-și ajute nepoții, dar nu invers. Pe de altă parte, formațiunea dată este printre puținele care indică sursa de acoperire a promisiunilor electorale și anume prin soluția de a „impune un monopol de stat pe importul de alcool, de produse petroliere și tutun, care va permite mărirea bugetului țării și fără de granturi și credite”.

Deși concurentul electoral dă asigurări că are nevoie de doar jumătate de an de guvernare pentru a demonstra că modelul economic pe care îl propune este singurul care poate aduce venituri substanțiale la buget, abordarea dată are șanse minuscule de a fi transpusă în practică, iar dacă și s-ar materializa ar avea consecințe negative colosale pentru Republica Moldova.

În primul rând, propunerea dată intră flagrant în contradicție cu Constituția Republicii Moldova⁸ (art. 9 alin. 3), unde este menționat expres că „piața, libera inițiativă economică, concurența loială sunt factorii de bază ai economiei”, în timp ce potrivit art. 126 alin. 2 lit. b, „libertatea comerțului și activității de întreprinzător, protecția concurenței loiale și crearea unui cadru favorabil necesar valorificării tuturor factorilor de producție sânt asigurate de stat”.

De exemplu, dacă s-ar aplica monopol de stat la importul de carburanți, câteva zeci de companii care sunt actualmente titulari de licență ar fi privați de acest drept, deși Constituția garantează „inviolabilitatea investițiilor persoanelor fizice și juridice, inclusiv străine”, iar Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător⁹ spune că „investițiile nu pot fi expropriate ori supuse unor măsuri cu efect similar care privează, în mod direct sau indirect, investitorul de titlul de proprietate sau de controlul asupra investiției”. Având în vedere că mulți din importatorii de produse petroliere sunt investitori străini, privarea de acest drept cu instituirea monopolului ar putea atrage după sine implicarea țării într-o serie de litigii investiționale internaționale, cu consecințe inclusiv de ordin financiar, și degradarea și mai mult a climatului investițional.

Concluzie

Deși programul electoral vizează următorii 4 ani, Partidul „Șor” vine în această campanie cu multe promisiuni ce sunt de domeniul trecutului, cu iz de economie de stat și împotriva concurenței libere. Chiar dacă pe dimensiunea socială promisiunile vizează nevoi reale ale diferitor categorii de oameni,

mecanismele economice propuse nu sunt fezabile. Mai mult, ideea de monopol de stat, adică de naționalizare a companiilor din domeniul produselor petroliere, alcoolului și țigărilor sunt într-o contradicție vădită cu spiritul legii fundamentale a țării și ar putea duce la o notă de plată colosală de ordin financiar pentru țară, la izolare și degradarea substanțială a climatului de afaceri.

05. PARTIDUL ACȚIUNE ȘI SOLIDARITATE (PAS)

Relevanța promisiunilor / angajamentelor electorale

Programul electoral al PAS pentru alegerile parlamentare anticipate pornește de la aceleași 5 obiective menționate încă în programul prezidențial al Maiei Sandu. Dacă în campania prezidențială o parte din angajamente depășeau cadrul constituțional de posibilități oferite președintelui, de această dată, acțiunile propuse corespund unui program de guvernare complex care țintește toate aspectele vieții sociale și economice și care presupune un efort coordonat dintre toate puterile statului. În același timp, sunt scoase în evidență anumite acțiuni realizate sau demarate de guvernul Maia Sandu încă în anul 2019 și care se propun a fi continuate. Astfel, Programul electoral¹⁰ menționează cele mai stringente probleme ce țin de oameni, comunități, mediu de afaceri și instituții ale statului și propuse o serie de soluții care să realizeze viziunea de dezvoltare a țării asumată de președinte.

Pentru creșterea bunăstării oamenilor sunt propuse mai multe măsuri de suport a grupurilor vulnerabile – rezonabile ca fezabilitate, dar și apreciable ca impact. Astfel, măsuri precum pensia minimă de 2000 de lei/lună, ajutor pentru copiii din familiile vulnerabile de 1000 lei/lună, medicamente compensate pentru nevoiași, locuri de muncă sau programe de susținere a tinerilor pot fi în măsură să ridice nivelul general de trai, dar e nevoie și de resurse bugetare pentru susținerea acestora. Eventual, acestea pot fi generate de mediul de afaceri pentru care se propune simplificarea regulilor de activitate (în special pentru micul business), programe de suport pentru acces la finanțare și dezvoltarea afacerilor. Totodată, bunăstarea oamenilor nu înseamnă doar venituri decente, dar și acces la servicii și infrastructură de calitate. Pentru acesta sunt propuse o serie de investiții în infrastructură, programe pentru comunitățile locale și extinderea autonomiei locale. În final, „vremurile bune” menționate de autori vor fi atinse prin fortificarea instituțiilor statului și a serviciilor publice de calitate, or pe lângă latura financiară aceasta devine una din premisele menționată din ce în ce mai des de cetățenii care doresc să părăsească țara. Sub aspectul relevanței, Programul PAS pe dimensiunea socio-economică este printre cele mai cuprinzătoare, vizând atât buna guvernare și mediul de afaceri în general, cât și viziunea față de politicile sectoriale.

⁸ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro

⁹ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122080&lang=ro#

¹⁰ <https://vremuribune.md/ro/moldova-vremurilor-bune-program-electoral/>

Fezabilitate

Fezabilitatea angajamentelor pe dimensiunea de cheltuieli publice pentru pensii minime de 2000 lei sau indemnizații mai mari pentru unele grupuri vulnerabile (resurse suplimentare de circa 5-6 mlrd. lei anual) depinde în mare parte de cum va performa economia. Ca măsură imediată după alegeri este puțin probabilă dacă ne uităm la deficitul bugetar și datoria publică acumulată doar în perioada crizei Covid-19. De asemenea, salariul mediu pe economie transpune eficiența și competitivitatea agenților economici, respectiv suma propusă de 15 mii lei pentru salariul mediu către anul 2025 (8,1 mii lei în 2020) este o țintă care depinde de mulți factori. Dacă ar fi să ne uităm la creșterea din ultimii 10 ani a salariului mediu de circa 10,9% anual în valori nominale, atunci devine clar că fără intervenții decisive pe dimensiunea economică ținta propusă este prea optimistă. În același timp, ținând cont de angajamentele propuse vis-a-vis de principalele constrângeri ce caracterizează mediul de afaceri, nu putem zice că 15 mii lei este o țintă din zona promisiunilor irealizabile. Așadar, salariul mediu e mai degrabă un indicator de rezultat al unui șir de intervenții propuse și nu o țintă care poate fi direct realizată prin instrument legislativ.

O economie puternică este singura condiție viabilă pentru locuri de muncă bine plătite și încasări mai mari la buget. Acest deziderat poate fi atins doar dacă în țară vor activa antreprenori puternici, respectiv PAS, ca și alte partide, vede în acest pilon al societății un element central al programului electoral. Astfel este menționată soluția cu cota 0% pentru profitul reinvestit și de-reglementarea activității economice pentru micul business. Totuși, acțiunile date sunt mai atent calibrate și anume cota 0% la impozitul pe venitul reinvestit pentru întreprinderile mici (cu până la 10 angajați), or pe timp de criză și austeritate este tendința de a majora taxele pentru companiile mari pentru a asigura sustenabilitatea finanțelor publice. Totodată, este menționată revizuirea programelor actuale de suport pentru micii antreprenori, măsură necesară în condițiile unei eficiențe scăzute demonstrate de acestea în ultimii ani.

O mențiune aparte o are programul „PARE 1+1” care se propune a se transforma deja în „1+2”. Chiar dacă nimeni nu neagă rolul diasporei la dezvoltarea economică a țării, totuși programe asemănătoare sunt așteptate și de cetățenii care nu au neapărat o tangență cu diaspora și care la fel vor să dezvolte afaceri în Moldova și au nevoie de suport. Problemele diasporei de reintegrare la întoarcerea acasă sunt ușor de înțeles, dar nici problemele celor care au rămas acasă și vor să lanseze o afacere nu trebuie să fie abordate diferențiat, mai ales că din punct de vedere al acumulării unui capital inițial cei rămași acasă au șanse mult mai mici.

Alte angajamente financiare consistente țin de dezvoltarea locală și sporirea autonomiei financiare locale, acțiuni menționate încă în campania pentru prezidențiale. Astfel, programul destinat satelor scoate în prim plan angajamentul de a aduce din surse de la partenerii europeni 2 miliarde lei anual – o cifră deloc neglijabilă comparativ cu investițiile actuale care se realizează la nivel local, dar totuși incertă deoarece depinde

în totalitate de relația pe care o vor asigura autoritățile statului cu acei parteneri europeni. Mai mult ca atât, nu este clar dacă această sumă reprezintă împrumut sau susținere financiară sub formă de grant din partea UE. De cealaltă parte, sporirea autonomiei locale a cunoscut într-adevăr un avans pe timpul guvernului Maia Sandu, atunci când a fost schimbat mecanismul defalcărilor din impozitul pe venit al persoanelor fizice către administrația publică locală (APL). Bugetele satelor și a orașelor mici au crescut semnificativ, dar au fost extinse și angajamentele primăriilor față de cheltuieli care erau realizate până atunci din bugetele raionale sau din bugetul de stat. Astfel, orientarea a 50% din taxa pe resurse naturale și 100% din taxa pentru folosirea drumurilor direct în bugetele localităților (circa 1 miliard de lei în condițiile actuale) va extinde evident autonomia financiară locală și probabil va aduce mai multă echitate, totuși autonomia financiară trebuie înțeleasă nu doar ca o creștere a veniturilor la bugetele locale, dar și ca o extindere a atribuțiilor primăriilor în localitate.

Pe lângă angajamentele pe dimensiunea economică și socială, PAS este printre puținele partide care are o viziune clară asupra proiectelor mari de investiții necesare dezvoltării țării. Astfel, lista este una ambițioasă și cuprinde 22 proiecte în mai multe sectoare, inclusiv cele începute de alte guverne și nefinalizate dar care au o importanță deosebită pentru țară. Astfel, din punct de vedere al relevanței, evident, nu poate fi negată necesitatea acestora. Totuși, realizarea tuturor proiectelor de infrastructură vizate este puțin probabilă de-a lungul unui ciclu electoral, atât din necesitatea mobilizării unor resurse financiare publice impunătoare, cât mai ales din motive tehnice reieșind din experiența Republicii Moldova de a implementa proiecte mari. Este adevărat că PAS propune în cadrul programului și unele instrumente pentru o mai bună operaționalizare și implementare a proiectelor (crearea unei unități de gestionare a proiectelor mari subordonată Primului Ministru, investiții masive în studii de fezabilitate și documentația tehnică pentru proiecte, investiții în ingineri și manageri de proiecte profesioniști).

Cea mai mare marjă de eroare a PAS în cadrul țintelor numerice asumate are în vedere creșterea suprafeței terenurilor împădurite până la 25% (11,4% în prezent), care ar presupune împădurirea a cel puțin 400 mii de hectare noi, în condițiile în care Grupul de lucru pentru elaborarea Programului național de împădurire a țării creat de Președinție¹¹ are în vedere plantarea, în următorii zece ani, a cel puțin 100.000 de hectare de pădure, adică de 4 ori mai puțin decât ar însemna obiectivul trasat de PAS. Astfel, perioada de implementare și angajamentul față de anumite proiecte trebuie văzute nu neapărat din perspectiva următorilor 4 ani, dar a unui proiect de țară pe următorii circa 10 ani.

Concluzie

Programul propus de PAS pentru alegerile parlamentare anticipate este unul destul de complex, ambițios și vizionar,

¹¹ <https://www.presidente.md/rom/comunicate-de-presa-programul-national-de-impadurire-a-tarii-discutat-la-presedintie>

ancorat în problemele și provocările cu care se confruntă țara la moment. Acesta pornește de la acțiuni menționate încă în programul de activitate a guvernului Maia Sandu și susține inițiative lansate ulterior de președintele Maia Sandu, având practic o viziune comună de dezvoltare a țării. Cu toate acestea, acoperirea financiară a acțiunilor propuse depinde de mai mulți factori, atât de ordin intern legați de redresarea rapidă a economiei naționale, cât și externi ce țin de suport financiar din partea partenerilor de dezvoltare, în special UE. Referitor la susținerea financiară din partea UE aceasta este menționată în mai multe domenii – mediu de afaceri, comunități locale și alte. Prin urmare, siguranța acestor surse (grant sau împrumuturi) vor depinde de realizarea unui șir larg de reforme, implementarea Acordului de Asociere și alte precondiții menționate în ultimii ani.

Acțiunile propuse sunt prezentate drept soluții la cele mai stringente probleme, însă pe alocuri, programul PAS evită să prezinte o claritate, cum ar fi cazul reformei administrativ teritoriale care nu mai poate fi târăgănată mult. În același timp, este propusă adoptarea imediată a mai multor legi, unele cu impact asupra bugetului de stat. Oricât de nobilă ar fi intenția, trebuie să țină cont de realitățile bugetare existente, cum ar fi cazul pensiei minime de 2 mii lei care ar necesita resurse financiare suplimentare de circa 4,5 miliarde lei anual. De asemenea, repatrierea averii celor din diasporă fără plata unor impozite adiționale trebuie atent calibrată pentru a exclude riscurile apariției unor noi scheme de eludare a regulilor fiscale și prejudicierii bugetului de stat. Prin urmare, graba adoptării acestor legi nu trebuie să neglijeze procesul decizional bazat pe consultare și transparență, proces atât de mult promovat de reprezentanții acestui partid.

06. BLOCUL ELECTORAL AL COMUNIȘTILOR ȘI SOCIALIȘTILOR (BECS)

Relevanța promisiunilor/ angajamentelor electorale

Blocul electoral al Comuniștilor și Socialiștilor a intrat în campania electorală pentru alegerile parlamentare anticipate cu Programul de dezvoltare socio-economică a Republicii Moldova (2021-2025)¹². Documentul abordează 6 compartimente – i) *Industrializarea economiei*, ii) *Dezvoltarea agriculturii*, iii) *Dezvoltarea infrastructurii locale*, iv) *Reducerea inegalității veniturilor populației*, v) *Dezvoltarea asistenței medicale*, vi) *Educație de calitate* -, iar fiecare din domeniile date este analizat prin prisma 1) descrierii situației actuale, 2) viziunii de politici și 3) măsurilor prioritare. În general, viziunea de dezvoltare propusă de BECS se înscrie în logica obiectivelor de dezvoltare durabilă expuse în Strategia 2030. În același timp, blocul electoral dat abordează exhaustiv situația din agricultură și industrie, dar omite sectoarele din sfera serviciilor, care constituie de fapt principalul motor de creștere economică în prezent, în special în contextul tendințelor de digitizare. De asemenea,

nu sunt incluse elementele de viziune legate de comerț, politica comercială a țării, buna guvernare sau administrarea proprietății de stat.

Chiar în debutul documentului, Programul BECS vrea să dea impresia că lucrurile în Republica Moldova au luat o turnură de degradare anume după anul 2009, menținându-se printre altele că „a avut loc o dezindustrializare a economiei, am pierdut multe întreprinderi de înaltă tehnologie”. În realitate însă, un proces semnificativ de dezindustrializare a țării a avut loc anume în perioada guvernării comuniste din 2001-2009, când ponderea industriei în PIB a scăzut de la 18,9% în 2001 la 13,7% în anul 2009, în timp ce în anii următori, dimpotrivă, cota industriei în economie a fost mai mare ajungând și la peste 15% în intervalul 2014-2017.

Per ansamblu, programul identifică just principalele probleme din domeniile analizate cum ar fi nivelul scăzut de consolidare a terenurilor agricole și de cooperare a producătorilor agricoli, subfinanțarea și marginalizarea sectorului de cercetare în agricultură, incidența schimbărilor climatice asupra rezultatelor întregii industrii de prelucrare sau valoarea adăugată mai redusă și riscurile ponderii înalte în sector a întreprinderilor ce activează în condițiile regimului în LOHN. De asemenea, sunt punctate provocările asociate cu infrastructura locală.

Printre elementele-cheie ale programului BECS la nivel de priorități pot fi menționate:

- Crearea unui Fond de Stat pentru Dezvoltarea Industriei și cota zero pe venitul reinvestit, care va fi aplicată timp de 5 ani întreprinderilor industriale;
- Crearea a câteva „AgroHub-uri” dotate cu toată infrastructura necesară pentru achiziția și exportul producției agroindustriale, dar și implementarea Programului național de irigare a terenurilor agricole;
- Asigurarea cu apă potabilă de calitate în localități de la 50,7% la 70% în 2025, precum și reducerea dependenței bugetelor locale de transferurile de la bugetul de stat de la 70% la 60%;
- Pentru a reduce decalajele salariale din sectorul bugetar și real ale economiei, va fi utilizat un standard unic de salarizare minimală în locul celor două care sunt utilizate în prezent;
- Mecanismul de indexare a pensiilor de două ori pe an va fi îmbunătățit prin aplicarea unui coeficient de indexare pentru pensiile mici de cel puțin 20%.

Blocul comuniștilor și socialiștilor își mai propune, pentru a reduce inegalitatea veniturilor, ca salariile persoanelor cu venituri mici și medii să fie impozitate la rate mai mici. Curios este faptul că deși această politică se înscrie în spiritul doctrinar al celor două partide de stânga, liderul socialiștilor Igor Dodon

¹² <https://bloc.md/programul-de-dezvoltare/>

a salutat și promulgat în calitate de președinte¹³ legea prin care, în anul 2018, s-a trecut de la impozitarea salariilor în cote progresive de 7 și 18% la cota unică de impozitare de 12%.

Totodată, promisiunea BECS de adoptare a unui nou Cod funciar, care ar interzice vânzarea pământului companiilor străine, este una lipsită de relevanță din cel puțin două motive: i) În prezent, Legea cu privire la investițiile în activitatea de întreprinzător¹⁴ stipulează clar că investitorii străini nu pot dobândi terenuri cu destinație agricolă și terenuri din fondul silvic, pentru a desfășura activitate de întreprinzător; ii) nicio formațiune politică înregistrată în campania electorală actuală nu militează pentru schimbarea legislației aferente acestui subiect. Mai mult decât atât, candidații din partea blocului operează cu insinuări la acest subiect, menționând că „Acordul de Asociere dintre RM și UE prevede că unul din principiile de bază ale comunității europene este principiul liberei circulații a capitalului, iar circulația liberă a terenurilor derivă din acest principiu”¹⁵. În realitate, Acordul de Asociere¹⁶ menționează expres excepția ce oferă dreptul Republicii Moldova de a menține interdicția străinilor de a achiziționa terenuri agricole și terenuri forestiere.

Fezabilitate

Programul Blocului comuniștilor și socialiștilor enumeră o listă exhaustivă de promisiuni electorale (ex: fond de subvenționare până la 3 miliarde lei în anul 2025, suprafața terenurilor irigate să crească cel puțin de 1,5 ori și să ajungă până la 350 mii de hectare, cota industriei în structura PIB să crească până la 18% în 2025, indexarea pensiilor de două ori pe an de cel puțin 20%, salariile în sistemul public de sănătate majorate cu 40%, salariul mediu în educație în 2025 cu 30% mai mare decât salariul mediu pe economie, 300 de milioane de lei vor fi alocați anual pentru programele de aprovizionare cu apă a localităților din țară. Deși nu este specifică pentru toate promisiunile, per ansamblu, menționarea resurselor necesare și/sau a indicatorilor de impact este apreciată pozitiv.

În același timp, documentul BECS nu conține nicio secțiune dedicată Finanțelor publice și nicio informație privind viziunea și estimările blocului referitor la finanțarea promisiunilor electorale enunțate. Programul electoral nu menționează aproape nimic concret despre cum aceste promisiuni vor fi realizate: nu se vorbește despre instrumentele administrative pe care intenționează să le folosească sau cum va identifica surse de finanțare pentru un program atât de am-

bițios. Unul din puținele exemple unde sunt menționate sursele de finanțare vizează crearea Fondului de Stat pentru Dezvoltarea Industriei, care ar presupune a fi finanțat din resursele bugetare, prin emisia și plasarea pe piața internă a valorilor mobiliare investiționale ale statului. Această posibilitate însă este puțin fezabilă având în vedere că crearea unui asemenea Fond ar presupune atragerea unor resurse substanțiale pe termene lungi, iar actualmente, cererea pe piață pentru obligațiunile de stat de 5 ani și mai mult este extrem de limitată¹⁷.

Celelalte măsuri prioritare ale BECS despre care nu este indicat cadrul de resurse implică o extindere substanțială a cheltuielilor publice. De exemplu, conform celor mai conservative promisiunea de indexare a pensiilor de două ori pe an de cel puțin 20% ar însemna o creștere medie anuală a pensiilor de 20 la sută și un efort bugetar cumulativ pentru 4 ani de mandat de minim 30 miliarde lei. Fezabilitatea acestei idei însă poate fi pusă serios sub semnul întrebării, inclusiv reieșind din experiența socialiștilor de a implementa în practică indexarea de 2 ori pe an a pensiilor, care a rezultat în cele din urmă într-un fiasco raportat la promisiunile inițiale. Promisiunile de a restaura și repara 3600 km de drumuri și străzi locale și de a atinge valoarea de 3 miliarde lei a fondului de subvenționare în anul 2025 mai adaugă la nota de plată pe buget alte circa 10 miliarde lei. Autorii Programului nu indică o estimare a Fondului de Stat pentru Dezvoltarea Industriei, însă având în vedere că obiectivul trasat este de a atinge cota de 18% în PIB a industriei în timp de 4 ani, aceasta ar presupune o dezvoltare accelerată cu un necesar de investiții de ordinul zecilor de miliarde. Majorarea cu 40% a salariilor din sectorul de sănătate, precum și atingerea țintei ca în 2025 salariul mediu în educație să fie cu 30% mai mare decât salariul mediu pe economie, ar însemna cheltuieli bugetare adiționale de zeci de miliarde de lei, la fel ca și pentru implementarea Programului național de irigare a terenurilor agricole, astfel ca în anul 2025, suprafața terenurilor irigate să crească cel puțin de 1,5 ori cuantumul efortului bugetar ar fi de zeci de miliarde de lei. Reieșind din aceste estimări brute, poate fi afirmat cu certitudine că costul programului electoral al BECS implică cheltuieli bugetare suplimentare, în decurs de 4 ani, de peste 100 miliarde lei, resurse despre care concurentul electoral nu indică cum ar putea fi mobilizate și care depășesc cu mult posibilitățile cadrului bugetar pe termen mediu.

Concluzie

Programul electoral al Blocului Comuniștilor și Socialiștilor, deși ambițios, explicativ și detaliat, cu multe ținte numerice și indicatori de impact clari, omite din vizor multe subiecte de importanță majoră din domeniul economic precum abordarea față de antreprenoriat, dar și față de sectorul serviciilor în general, în special aspecte de actualitate precum digitizarea sau politicile din comerț. În plus, programul nu este fezabil din punct de vedere financiar: costul total al promisiunilor

¹³ <https://tribuna.dev.it-lab.md/en/2018/08/09/dodon-a-spus-de-ce-va-promulga-pachetul-de-legi-privind-politica-bugetar-fiscala-si-amnistia-de-capital-dar-si-ce-modificari-mai-sunt-necesare/>

¹⁴ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=122080&lang=ro#

¹⁵ Deputat PSRM: Ne exprimăm îngrijorarea față de fenomenul de acaparare a terenurilor agricole de către persoane străine » NTV.md

¹⁶ ACORD DE ASOCIERE ÎNTRE REPUBLICA MOLDOVA, PE DE O PARTE, ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ, ANEXA XXVII-E, <https://mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf>

¹⁷ <https://mf.gov.md/sites/default/files/Buletin%20statistic%2004.2021.pdf>

electorale se ridică la cel puțin 100 miliarde MDL pentru 4 ani de mandat, fără a fi indicate surse clare de acoperire a acestor costuri semnificative, care constituie circa 9-10% din PIB și aproape o treime din bugetul public național.

07. MIȘCAREA PROFESIONIȘTILOR „SPERANȚA-НАДЕЖДА”

Relevanța promisiunilor/ angajamentelor electorale

Mișcarea Profesiioniștilor „Speranța-Надежда” a intrat în campania pentru alegerile anticipate cu sloganul „Stop Genocid”, iar unica referință despre angajamentele electorale pot fi găsite într-un interviu al liderului acesteia¹⁸, de unde rezultă că ideile mișcării au rămas aceleași ca și cele expuse în cadrul alegerilor parlamentare din anul 2019¹⁹.

Prioritatea numărul unu a mișcării – „stoparea genocidului moldovenilor” – presupune ca toți pensionarii, invalizii, copiii până la 18 ani și studenții să obțină de la stat pensie, indemnizație, alocație, bursă, cel puțin la nivelul minimului de existență, iar după aceasta de făcut tot posibilul ca cetățenii să obțină acel trai decent care este prevăzut în Constituție și anume după standardele Uniunii Europene, suma minimului traiului decent să constituie 60% din salariul mediu pe economie.

Pe plan economic, mișcarea „Speranța-Надежда” optează pentru măsuri dure și extreme în lupta contra corupției și crimelor economice: i) pentru Corupție la nivel de Stat să fie aplicată pedeapsa cu moartea și confiscarea averii dobândite ilegal până la generația a III ii) pentru crime economice trebuie să fie înăspriată pedeapsa și anume să fie până la 101 ani de închisoare. Ideile despre dezvoltarea economiei se rezumă la agricultură și anume la promovarea agriculturii ecologice, punând accent pe producerea calitativă, naturală, bio, ecologică a produselor agricole și mai puțin pe cea cantitativă. În ceea ce privește reforma administrativ-teritorială, formațiunea consideră că reducerea numărului de primării nu este una din cele mai bune soluții, deoarece un sat mic nu va avea niciodată perspective dacă se va face această optimizare.

În același timp, mișcarea „Speranța-Надежда” abordează un spectru extrem de limitat de probleme din economie, iar viziunea față de mai multe subiecte precum politicile sectoriale altele decât agricultura, investițiile, infrastructura, buna guvernare și altele rămâne un mister.

Fezabilitate

Angajamentele electorale ale mișcării „Speranța-Надежда” sunt lipsite de ținte numerice sau indicatori de impact măsurabili, cu excepția asigurării minimului de existență. Totoda-

tă, concurentul electoral nu abordează deloc instrumentarul prin care dorește să finanțeze promisiunile electorale, unica referință fiind legată de confiscarea averilor dobândite în mod ilicit.

Concluzie

Aspirațiile electorale ale mișcării „Speranța-Надежда” pentru această campanie sunt de a ajunge cu mesajul la cetățeni și de a-i ajuta cu juristi, pe gratis, pentru a obține minimul de trai decent, adică pentru pensionari, 4855 de lei (60% din salariul mediu). Aceste intenții nobile însă sunt cu puține șorți de izbândă și asta deoarece un trai decent se asigură în primul rând prin intermediul instrumentelor economice, iar la acest capitol mișcarea social-politică dată, chiar dacă pretinde, prin denumire, a fi una a profesiioniștilor, a venit fără soluții.

08. PARTIDUL DEMOCRAT DIN MOLDOVA (PDM)

Relevanța promisiunilor/ angajamentelor electorale

Partidul Democrat din Moldova (PDM) s-a lansat în campania pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 cu programul electoral intitulat generic „Moldova Altfel, Faptele Vorbesc”²⁰, care reprezintă o alternanță între rezultatele Guvernului Filip și promisiunile pentru alegerile curente. Angajamentul electoral al democraților se bazează pe 5 piloni: Bunăstare, Economie, Educație, Infrastructură și Justiție, domeniile relevante pentru agenda de dezvoltare a țării. Logica de intervenție prin care acțiunile din justiție, educație, infrastructură vor permite un avans economic mai consistent, care la rândul său va permite ridicarea nivelului de bunăstare, este una relevantă.

Programul democraților, unul laborios descris în peste 30 de pagini, începe cu ideea că „din 2019 țara nu s-a mai mișcat înainte. A stat pe loc. S-a blocat. Economia a scăzut, prețurile și tarifele au crescut, programe și proiecte care să ajute oamenii nu s-au mai lansat”. Democrații își asumă guvernarea doar pentru perioada 2016-2018, asta chiar dacă s-au aflat la guvernare sub diferite formule și în perioada considerată de ei drept una de decadență: în prima jumătate a anului 2019 cu guvernul Filip, iar în anul 2020 (martie-noiembrie), în parteneriat cu socialiștii, au făcut parte din guvernul Chicu.

Pe componenta economică, PDM vine cu mai multe promisiuni stimulatorii pentru economie precum TVA 5% pentru HoReCa, ridicarea plafonului de la 1,2 mln lei la 3 mln lei pentru întreprinderile care se înregistrează ca plătitor de TVA, subvenționarea plăților făcute on-line și stimularea folosirii metodelor de plată cu telefonul mobil, anularea impozitului de 3% la depozitele bancare sau neimpozitarea tichetelor de masă. În același timp, angajamentul de a oferi un regim

¹⁸ <https://moldova.europalibera.org/a/andrei-donica-calitatea-clasei-politice-poate-cre%C8%99te-doar-c%C3%A2nd-pune-um%C4%83rul-%C8%99i-aleg%C4%83torul/31306477.html>

¹⁹ <http://alegeri.md/images/a/a2/Program-electoral-mpsn-2019.pdf>

²⁰ <https://pdm.md/files/Angajamentul%20electoral%20al%20Partidului%20Democrat%20din%20Moldova%20pentru%20alegerile%20parlamentare%20anticipate%20din%2011%20iulie%202021.pdf>

fiscal similar celor din parcurile IT pentru BPO (Business Process Outsourcing, audit, consultanță, contabilitate) este mai degrabă unul în exces de populism cu riscurile de a șubrezi mult veniturile bugetare în lipsa unor avantaje evidente care să compenseze veniturile ratate inițial precum este în cazul IT-ului (competitivitate la export, oficializarea afacerilor, reținerea angajaților în țară etc).

Documentul democraților menționează că, începând cu anul 2016, odată cu investirea Guvernului Filip, indicatorii economici au înregistrat o creștere constantă, inclusiv a PIB-ului cu 4,5% anual, în mare parte datorită reformelor structurale și îmbunătățirii mediului de afaceri, ceea ce a dus la relansarea economiei după. În realitate, avansul economic din această perioadă a fost unul mediocru, datorându-se în special bazei de comparație reduse după declinul din 2015, cauzat de fraudă bancară, fără să se producă schimbări structurale semnificative în economia națională²¹.

Atrage atenția și faptul că PDM continuă să se laude că în 3 ani a creat 170 de mii de locuri de muncă noi. Or, această constatare este una falsă și manipulatorie, iar cifra de 170 mii vizează de fapt statistica mobilității forței de muncă. Spre exemplu, datele BNS arată că în anii 2016-2017 au fost create 107,7 mii locuri de muncă, doar că tot în același interval de timp au fost lichidate 113,8 mii locuri de muncă, adică efectul net fiind unul negativ de peste minus 6 mii locuri de muncă. Reieșind din aceste considerente, promisiunea PDM de a crea 200 mii de locuri de muncă este una irelevantă.

Fezabilitate

Multe din angajamentele electorale ale PDM sunt însoțite de cifre spre care se dorește a se ajunge. Totodată, multe din promisiuni conțin detalii care sugerează o bună ancorare în realitățile țării a autorilor Programului. Pe de altă parte, documentul dat nu are dedicat un compartiment aparte pentru finanțele publice și nu conține vreo evaluare a cadrului de resurse prin care urmează a fi finanțate promisiunile expuse. Or, o simplă estimare a celor mai importante angajamente arată că Programul nu este unul fezabil pentru a fi implementat în următorii 4 ani.

Spre exemplu, conform celor mai conservative calcule, promisiunea de a dubla pensia medie în timp de 4 ani până la 4 250 lei ar însemna o creștere medie anuală a pensiilor de 20 la sută și un efort bugetar cumulativ pentru 4 ani de mandat de minim 30 miliarde lei. În același context, promisiunea de Ajutor de sărbători de 2000 de lei pentru pensionari și alți beneficiari de alocații cu un venit sub 4000 de lei ar presupune un efort bugetar adițional de cel puțin 5 miliarde lei, în timp ce ideea de a acorda pentru fiecare copil de la naștere și până la împlinirea vârstei de 18 ani, câte 200 de lei lunar ar mai atrage după sine angajamente bugetare pentru 4 ani de circa 5,5 miliarde lei. Democrații își mai propun de a majora alocațiile bugetare pentru dezvoltarea Armatei Naționale până la 2

procente anual din PIB. În prezent, cheltuielile pentru Apărare națională constituie circa 0,4% din PIB, iar dacă presupunem că spre obiectivul de 2 la sută se va merge gradual până în anul 2025, aceasta ar însemna un efort bugetar în plus pentru buget timp de 4 ani de minim 9,6 miliarde lei. De asemenea, promisiunea de a dubla Fondul național de dezvoltare agricolă și mediului rural ar însemna noi plăți din partea bugetului de circa 4,4 miliarde lei. Doar măsurile date ar atrage angajamente bugetare noi de circa 54,5 miliarde lei pentru 4 ani, însă Programul PDM mai presupune majorări substanțiale de salarii (salariul unui profesor – 20 mii lei, a unui medic de familie – 35 mii lei), dar și majorări din contul proiectelor de infrastructură (program național de conectare a 100 000 oameni anual la apă și canalizare, 1 km de drum reparat în fiecare sat, în fiecare an), care ar determina alte obligații pentru buget de zeci de miliarde de lei. Astfel, se poate spune cu certitudine că costul total al promisiunilor PDM ar putea depăși lejer ținta de 100 miliarde lei pentru 4 ani de guvernare. Or, este evident că cadrul bugetar nu permite o asemenea extindere a cheltuielilor publice.

Concluzie

PDM a venit în această campanie electorală cu un program detaliat divizat în 5 domenii de actualitate pentru țară (bunăstare, economie, justiție, educație, infrastructură). Totodată, documentul este structurat în rezultatele de activitate a Guvernului Filip și promisiunile electorale pentru următorii 4 ani. Democrații afirmă că, în timpul guvernului Filip, indicatorii economici au înregistrat o creștere constantă datorită reformelor structurale și îmbunătățirii mediului de afaceri. Asta în condițiile în care această perioadă a fost recunoscut caracterul captiv al statului RM²², cele mai importante decizii de politici se anunțau în afara Guvernului de către coordonatorul de atunci al majorității parlamentare, Vladimir Plahotniuc, iar în pofida unor creșteri mediocre, Moldova a continuat să piardă competitivitatea regională, mediul de afaceri rămânând cu un nivel scăzut de încredere în instituțiile statului²³. În ceea ce privește fezabilitatea promisiunilor, multe din angajamentele electorale ale PDM sunt însoțite de cifre spre care se dorește a se ajunge, însă cuantumul promisiunilor pentru următorii 4 ani depășește cu mult posibilitățile bugetare, iar formațiunea politică dată nu a prezentat o estimare a cadrului de resurse care ar susține promisiunile date.

²¹ <https://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/1873-raportul-de-stare-a-%C8%9B%C4%83rii-2019&category=182>

²² Proiecte de acte legislative (parlament.md)

²³ datele sondajului Băncii Mondiale "Cost of Doing Business" realizat pe un eșantion reprezentativ arată că în anul 2019 doar 8% din companii consideră că toate întreprinderile sunt tratate în mod egal în fața legii (6% în 2018).

09. PLATFORMA DEMNITATE ȘI ADEVĂR (PPPDA)

Relevanța promisiunilor/ angajamentelor electorale

Platforma DA a intrat în cursa electorală pentru alegerile parlamentare anticipate cu programul electoral cu titlul generic „Fapta bună ne adună”²⁴, care constă din 5 angajamente electorale. În general, documentul pentru electorală al partidului este unul succint, fără detalieri și axat aproape exclusiv doar pe finalitățile dorite.

Angajamentul economic al Platformei DA se bazează pe 4 piloni: i) Program Național de Salvare a Satelor, ii) Susținerea producătorilor autohtoni, iii) Sprijinirea businessului mic și mijlociu și iv) Combaterea prețurilor nejustificate. Dacă relevanța primilor 3 piloni este în concordanță cu agenda de dezvoltare a țării, inclusiv documentele de politici existente, obiectivul de combatere a prețurilor nejustificate prin crearea unui departament special pentru monitorizare a prețurilor la cele mai importante mărfuri ridică semne de întrebare referitor la adeziunea acestei formațiuni politice la principiile economiei de piață. Or, în Republica Moldova există o instituție care monitorizează evoluția prețurilor – Biroul Național de Statistică –, iar BNM are drept obiectiv fundamental menținerea stabilității prețurilor. Totodată, există și mecanisme de reglementare a prețurilor, cum ar fi limitarea adaosului comercial pentru mărfurile social-importante²⁵, sau reglementarea prețurilor la unele produse specifice, cum ar fi prețurile la carburanți și utilități, care sunt reglementate de către ANRE. Mai degrabă, formațiunile politice venite la guvernare ar trebui să susțină și să contribuie la independența și fortificarea capacităților instituțiilor, precum ANRE sau Consiliul Concurenței, pentru ca cetățenii să aibă certitudinea că plătesc prețul corect, iar firmele că activează într-un mediu cu reguli de joc clare, corecte și predictibile.

Susținerea pentru IMM-uri este văzută prin acordarea facilităților fiscale la achitarea impozitului pe venit și impozitului pe bunurile imobiliare, formarea unui fond de garantare de cel puțin 5 miliarde lei, dar și stabilirea unei cote speciale obligatorii pentru întreprinderi mici și mijlocii în cadrul achizițiilor publice, măsură care din nou ar putea intra în contradicție cu angajamentele internaționale asumate în cadrul OMC și Acordului de Asociere. În același timp, programul Platformei DA omite o serie de subiecte relevante pentru dezvoltarea economică cum ar fi viziunea față de administrarea proprietății publice, politici de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor, digitizarea, economia verde etc

La capitolul relațiilor economice externe, Platforma DA manifestă un angajament puternic pentru consolidarea

parteneriatelor strategice cu UE și SUA, vizând în acest sens și triplarea volumului de asistență externă pentru proiecte de infrastructură esențială. Un rol deosebit este atribuit și relației cu România prin conectarea deplină la piața energetică europeană, conectarea la burse de valori și agricole conectate, integrarea prin vămi unificate, proiectarea și finanțarea de drumuri și căi ferate comune, servicii de asigurări comune.

Pe dimensiunea socială, Platforma DA promite un Program Național de Combatere a Sărăciei, care va avea drept rezultat atingerea pensiei minime de 3 mii de lei, a salariului mediu pe economie de 16 mii lei în 2025, dar și susținerea zonelor defavorizate. Se are în vedere și susținerea grupurilor social vulnerabile prin programe de garantare a veniturilor minime. Totodată, poate fi apreciată pozitiv intenția de a introduce Pilonul II de pensii, care să permită angajaților să-și creeze propriul fond privat de pensii pe parcursul vieții.

Fezabilitate

În linii mari, cele mai multe angajamente electorale enunțate de Platforma DA au un caracter general, fără cuantificarea acestora prin cifre, care nu permit estimarea costului programului electoral în ansamblu. Lipsesc, de asemenea, un diagnostic al principalelor provocări cu care se confruntă țara, instrumentele/ viziunea prin care se intenționează ameliorarea și îmbunătățirea lucrurilor, dar și cadrul de resurse care să arate prin ce metode partidul odată ajuns la guvernare are de gând să mobilizeze un quantum suficient de venituri pentru a asigura finanțarea promisiunilor electorale.

Spre exemplu, aplicarea pensiei minime de 3 mii de lei ar duce la un efort bugetar anual de cel puțin 9-10 miliarde lei (35-40 de miliarde de lei în 4 ani), iar triplarea fondului de subvenționare pentru agricultori ar duce la un efort bugetar adițional anual de 2,2 miliarde lei (8,8 miliarde lei pentru 4 ani de mandat), în timp ce angajamentul de asigurare a tuturor localităților cu ape ducte și canalizare ar implica costuri cel puțin de ordinul zecilor miliarde de lei.

Concluzie

Venind în campania pentru anticipate cu o agendă bazată pe integrarea europeană și militând pentru dezvoltarea unui model al bunei guvernări, promisiunile Platformei DA sunt enunțate succint, fără detalieri și axate aproape exclusiv pe finalitățile dorite. Pe lângă unele angajamente ce reflectă prioritățile de dezvoltare a țării, Platforma DA vine și cu unele promisiuni ce intră în contradicție cu economia de piață și angajamentele internaționale ale țării (combaterea prețurilor, cote pentru IMM-uri la achiziții publice). Totodată, din Program lipsesc instrumentele prin care se intenționează ameliorarea și îmbunătățirea lucrurilor, dar și estimarea cadrului de resurse care ar face posibil finanțarea obiectivelor electorale stabilite.

²⁴ <https://votex.platformada.md/program/>

²⁵ https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=120517&lang=ro#

10. PARTIDUL UNITĂȚII NAȚIONALE (PUN)

Relevanța promisiunilor / angajamentelor electorale

Partidul Unității Naționale s-a lansat în campania pentru anticipate cu sloganul „Pentru o țară reîntregită și prosperă” și nu are până la moment un program detaliat scris, iar în aproape toate angajamentele electorale ale formațiunii prezentate publicului²⁶ este vizată relația cu România.

Cu sau fără dezideratul de înfăptuire a Unirii, propunerile de unificare/ conectare a infrastructurii terestre, energetice, digitale și de comunicații cu România sunt oportune pentru interesul economic al Republicii Moldova, având în vedere că România este principalul partener comercial, iar sporirea mobilității persoanelor și mărfurilor ar amplifica beneficiile pentru țară. În aceeași logică de beneficii potențiale se încadrează și ideea de construcție a parcurilor de prelucrare a produselor agricole în zona frontalieră pe Prut, ce ar putea fi un element important al lanțului valoric al exporturilor către piața UE.

În același timp, promisiunile electorale ale PUN abordează o dimensiune îngustă a spectrului de provocări cu care se confruntă țara. În acest sens, lipsește viziunea despre subiecte importante precum politicile sectoriale pe diverse domenii, buna guvernare, administrarea proprietății publice etc. În general, Partidul Unității Naționale vede exercitarea guvernării ca ceva tranzitoriu pentru realizarea Unirii Republicii Moldova cu România.

Fezabilitate

Promisiunile electorale ale PUN în mare parte au un caracter mai general, iar cele care vizează dimensiunea socio-economică nu au indicate cifre concrete (cu o singură excepție) sau modalitatea prin care angajamentele date pot fi aduse la realitate.

Una din promisiunile PUN se referă la unificarea sistemului de salarizare și asistență socială: salariul minim pe economie – 10 mii lei; indemnizație lunară unică pentru copii – 1,5 mii lei; pensie minimă – 4 mii lei. Această promisiune însă nu este una fezabilă din punct de vedere financiar. Oferirea indemnizației lunare unice pentru copiii de până la 18 ani în sumă de 1500 lei ar presupune alocarea anuală de resurse bugetare de cel puțin 10 miliarde lei, iar ridicarea pensiei minime până la 4 mii de lei ar duce cel puțin la dublarea fondului de pensii având în vedere pensia medie de 2125 lei din anul 2021. Respectiv, pentru un mandat de 4 ani, doar aceste două măsuri ar duce la alocări bugetare suplimentare de circa 100 miliarde lei.

Concluzie

Promotorii ai unionismului și vectorului euro-atlantic, angajamentele electorale ale PUN sunt construite aproape exclusiv în jurul aprofundării relațiilor cu România. Esența promisiunilor electorale ale formațiunii se rezumă la proiecte de integrare economică, educațională și securitate cu România. PUN nu a venit cu careva estimări privind costurile necesare, cadrul de resurse și instrumentele prin care intenționează să-și transpună în realitate agenda electorală. Totodată, lipsește viziunea concurentului electoral față de o serie întreagă de domenii și provocări prin care trece Republica Moldova. Asta în condițiile în care promisiunile de Unire depind de multiple variabile ce nu pot fi influențate și controlate de către un partid din Parlamentul Republicii Moldova.

11. PARTIDUL „DEMOCRAȚIA ACASĂ”(PDA)

Relevanța promisiunilor / angajamentelor electorale

Chiar dacă este una din cele mai active formațiuni politice, în special în mediul online²⁷, până în prezent, Partidul „Democrația Acasă” nu a publicat vreun document cu angajamentele electorale. De asemenea, niciun eveniment de lansare sau de prezentare a ofertei electorale nu a avut loc. Respectiv, analiza viziunii socio-economice a PDA a fost realizată în baza informațiilor de pe pagina web a acesteia,²⁸ dar și a unei apariții relevante în media²⁹.

După cum afirmă chiar liderul PDA, punctul forte și preocuparea centrală de campanie ale partidului sunt producătorii și producția autohtonă, care ar trebui să constituie prioritatea economică a statului. PDA susține că cei care produc trebuie susținuți și încurajați să vândă la noi acasă și atunci când se va suprasatura piața cu produse autohtone să mergem la export și să gândim mecanisme economice pentru aceasta, iar statul trebuie să susțină asocierea producătorilor prin cooperative. Chiar dacă, în esență, susținerea producătorilor prin asocieră este binevenită, la fel ca și preocuparea de a satura piața internă cu produs local, există o serie de produse (ex: mere, struguri, prune, nuci etc) în cazul cărora producția depășește de mai multe ori consumul intern, respectiv orientarea la export trebuie să fie o prioritate națională acum și nu într-un cadru de viitor.

Un alt element de viziune al PDA constituie dependența energetică a țării care afectează tot lanțul economic și creează dependență de ceea ce concurentul electoral numește „terrorism energetic”.

Pe lângă aceste subiecte, în general pertinente și actuale pen-

²⁶ <http://pun.md/noutati-pun/pun-a-lansat-candidatii-si-programul-electoral-pentru-alegerile-din-11-iulie>
https://protv.md/politic/pun-s-a-lansat-in-campania-electorala-video--2569238.html?fbclid=IwAR2i-FPJwV889nD__3E5C4j0qAYIRRNfC3nXzitNlqcntNtmbg8RB4xWk2g

²⁷ <https://www.facebook.com/PartidulDemocraziaAcasa>

²⁸ <https://pda.md/>

²⁹ [https://moldova.europalibera.org/a/vasile-costiuc-\(democra%C8%9Biacas%C4%83\)-pentru-prima-dat%C4%83-dreapta-are-%C8%99ansa-de-a-forma-o-majoritate-%C3%AEn-noul-parlament/31318075.html](https://moldova.europalibera.org/a/vasile-costiuc-(democra%C8%9Biacas%C4%83)-pentru-prima-dat%C4%83-dreapta-are-%C8%99ansa-de-a-forma-o-majoritate-%C3%AEn-noul-parlament/31318075.html)

tru Republica Moldova, Partidul Democrația Acasă nu a venit cu o viziune sistemică despre cum vede dezvoltarea țării în următorii 4 ani, lăsând neabordate o serie întreagă de subiecte precum politicile sectoriale, buna guvernare, administrarea proprietății statului etc.

Fezabilitate

În lipsa unui document scris cu angajamentele electorale, PDA nu are trasate obiective și indicatori de impact asumați care să fie măsurabili, precum nu există o claritate în ceea ce privește sursele de finanțare necesare de mobilizat pentru transpunerea în realitate a promisiunilor electorale. Respectiv, alegătorul nu poate evalua la ce să se aștepte concret și cât de realiste sunt ideile electorale expuse.

Concluzie

Susținătorii ai integrării europene, dar și ai cauzei Unirii, viziunea economică a Partidului „Democrația Acasă” constă în faptul că micul business și fermierii sunt baza unei economii durabile. Chiar dacă PDA a excelat în ultimul timp în dezvoltarea către societate a diferitor cazuri care arată problemele producătorilor sau cum sunt pierdute proprietăți ale statului, formațiunea nu a prezentat un document scris cu angajamente electorale, respectiv nu sunt cunoscute soluțiile sau obiectivele cuantificate prin ținte concrete. Ca rezultat, alegătorul nu poate evalua la ce să se aștepte concret și cât de realiste sunt ideile electorale expuse.

12. PARTIDUL POLITIC „NOI”

Relevanța promisiunilor/ angajamentelor electorale

Partidul Politic „NOI” este un partid recent creat care participă pentru prima dată la un scrutin electoral. Acesta este rezultatul fuziunii a mai multor partide cu orientare de stângă³⁰ și se declară promotor al statului de drept, solidarității și echității sociale, democrației, modernizării țării și cooperării internaționale. Aceste angajamente sunt menționate detaliat în cadrul unui Program politic al partidului³¹ cu care s-a lansat inclusiv în campania electorală pentru alegerile parlamentare din 11 iulie.

Elementul central al Programului este menționarea unui moment de cotitură în care a ajuns Moldova și nevoia unei schimbări pentru a asigura dezvoltarea țării – mențiunea clasică a multor partide la lansarea în campanii electorale. Pentru a asigura modernizarea sau reînnoirea țării, sunt detaliate un șir de angajamente în domeniul economiei și mediului înconjurător, cu accent pe sporirea nivelului de reglementare a activităților economice pentru o mai bună protecție a mediului. De fapt, pe dimensiunea de mediu, Republica Moldova

are deja un număr destul de mare de acte de reglementare (acte permissive și alte tipuri de autorizații), iar tendința este de a reduce numărul acestora și de a trece la autorizația integrată de mediu. Respectiv, problema nu este neapărat în extinderea reglementărilor cât în respectarea celor existente și acoperirea financiară necesară pentru implementarea politicilor de mediu.

Fezabilitate

Fezabilitatea angajamentelor electorale prezentate de Partidul Politic „NOI” poate fi cu greu evaluată în condițiile în care lipsesc anumite ținte dar și mecanismele de realizare a acestora. Mai mult ca atât, angajamente de tipul atingerea gradului de împădurire a țării de 25% sau asigurarea cu sisteme integrate și eficiente de aprovizionare cu apă și canalizare a minim 30% din localități nu pot fi realizate în următorii 4 ani, fie că vorbim de resurse financiare, sau de capacități. De asemenea, acțiunile propuse pe partea de politică fiscală nu rezonază cu capacitățile reale ale sistemului de finanțe publice. Astfel, acțiuni precum creșterea venitului minim neimpozabil anual până la 40 mii lei, reducerea cotei TVA sau introducerea unui sistem de venit universal (chiar dacă doar pentru categoriile vulnerabile) pot fi realizate doar în baza unei analize riguroase și a unui cadru de resurse care să permită acest lucru.

Pe dimensiunea de business, pe lângă menționarea unor priorități de extindere a accesului la finanțare pentru IMM-uri și a unui program de stimulare fiscală fără menționarea unor detalii, Partidul politic „NOI” propune de-reglementarea angajării persoanelor străine pe teritoriul Republicii Moldova în situația în care există un oarecare deficit de forță de muncă. Asemenea intenții, chiar și declarative, ar trebui să fie însoțite de argumente clare, or cea mai solidă soluție pentru problemele pieței forței de muncă este dezvoltarea economică care să permită creșterea salariilor astfel încât cetățenii moldoveni să nu fie atrași de posturi de muncă în afara țării și nu atragerea forței de muncă ieftine din exterior.

La final, dimensiunea socială este și aceasta abordată cu mai multe angajamente, unele având niște ținte financiare clare. Cu toate acestea, nu este argumentat modul în care vor fi realizate aceste ținte și sursa resurselor financiare. Spre exemplu, se propune alocarea cu 5% mai mult din PIB în domeniul sănătății publice, ceea ce ar însemna creșterea cheltuielilor publice pentru sănătate cu circa 7 miliarde lei anual sau creșterea cu 25% a salariilor lucrătorilor medicali din sistemul public – alte câteva sute de milioane de lei. Mai mult ca atât, se propune și implementarea pilonului II de pensii cu transferul a 70% din contribuții către acesta fără a se menționa cum va fi asigurată sustenabilitatea în continuare a BASS. Această opțiune trebuie să rămână pe masa oricărei guvernări, dar evident în condițiile în care bugetul public ar permite acest lucru și în limitele unor ponderi rezonabile.

Concluzie

Programul propus de Partidul Politic „NOI” prezintă o serie de acțiuni, unele dintre ele fiind relevante pentru asigurarea dezvoltării țării. Totuși, acestea nu sunt prezentate într-un mod structurat cu prezentarea mecanismelor de realizare sau aco-

³⁰ Partidul Politic „NOI” este rezultatul modificărilor al Partidului Uniunii Muncii „Patria – Rodina”, (1999-2010) și al Partidului Politic „Partidul Muncii” (2010-2017) și al Partidului Politic „Frontul Salvării Moldovei”, (2017-2020).

³¹ <https://ppn.md/program-politic/>

perirea surselor de finanțare. În aceste condiții, fezabilitatea acțiunilor este destul de scăzută atât din perspectivă financiară cât și de capacități. Mai mult ca atât, există mai multe neconcordanțe de viziune: pe de o parte se propune sporirea nivelului de intervenție a statului în economie (viziune menționată inclusiv în statut și care derivă de obicei din doctrinele partidelor de stânga), iar pe de altă parte, sunt menționate acțiuni de susținere a inițiativei private drept factor esențial al progresului economic, exemplul fiind sistemul de pensii privat sau dezvoltarea fondurilor private de investiții.

13. PARTIDUL DEZVOLTĂRII ȘI CONSOLIDĂRII MOLDOVEI (PDCM)

Relevanța promisiunilor/ angajamentelor electorale

Programul PDCM „Împreună pentru țară” a fost prezentat încă la constituire și este propus inclusiv drept program electoral³² pentru alegerile parlamentare din 11 iulie curent. În linii generale, acesta are structura unui program de guvernare cu angajamente pe cele mai importante domenii de politici publice cum ar fi: economie și finanțe publice, protecție socială, securitate și reintegrarea țării, anticorupție, precum și o politică externă orientată spre integrarea europeană. De asemenea, multe din acțiunile propuse continuă prioritățile programului de activitate a guvernului Chicu³³, bazate pe dorința de consolidare a societății – premisă pentru dezvoltarea țării.

Pe dimensiunea social-economică, prioritățile sunt stabilite în baza lanțului *problema – soluția – rezultatul*. Astfel, în prim plan sunt menționate barierele sistemice în calea dezvoltării economiei țării perpetuate și accentuate de-a lungul anilor (ex. corupția endemică și justiția aservită), precum și bariere structurale ce țin de impozitare, antreprenoriat, infrastructură, forța de muncă sau comerț. Soluțiile propuse pentru aceste probleme nu sunt neapărat unele noi, acestea fiind vociferate de mai toate guvernele din ultimii ani. Astfel, se propune continuarea și extinderea unor programe de stat cum ar fi „Prima casă”, „Drumuri bune” sau „Subvenționarea locurilor de muncă”, care sunt prezentate drept o reușită a ultimilor ani dar a căror rezultate au generat și multe discuții contradictorii. Acestea au demonstrat deja că pe lângă avantaje comportă și o doză puternică de populism politic, precum și o legătură nu prea clară între efortul financiar depus și rezultatele economice reale.

Implementarea programului ar urma să ducă la înlocuirea modelului bazat pe consumul finanțat din remitențe cu un model dinamic, bazat pe antreprenoriat, deschidere la concurență, inovare, investiții private masive și reangajarea în sectoarele economice a mai multor cetățeni, inclusiv aflați în prezent peste hotarele țării. Din perspectiva dată, angajamentele par

oarecum relevante fiind în concordanță cu angajamentele și viziunea pe termen lung a țării menționată în Strategia Națională de Dezvoltare – Moldova 2030³⁴.

Fezabilitate

Cuantificarea financiară a celor mai importante angajamente ne prezintă un necesar suplimentar de resurse de minim 40 miliarde lei pentru patru ani care apare în special pe dimensiunea de creștere a pensiei minime și instituirea celei de a 13 pensii pentru persoanele care au pensia mai mică de minimul de existență și creșterea cu 70% a salariilor profesorilor și angajaților din sectorul public. La acestea se mai adaugă investițiile propuse de 60 miliarde lei pentru următorii 4 ani. Suplimentar, sunt menționate alte cheltuieli necuantificate, pentru moment, pentru garantarea de stat a împrumuturilor contractate de IMM-uri și extinderea schemei de garanții în cadrul programului „Prima Casă”. Mai mult ca atât, este propusă inițierea unui program asemănător chiar și pentru cei care vor să-și cumpere o primă mașină doar că nu este prezentat impactul real al acestuia și cine vor fi principalii câștigători – companiile importatoare de autoturisme noi sau populația, în condițiile în care un automobil la mână a doua nu mai reprezintă neapărat un lux. În cele din urmă, este propusă continuarea mecanismului de subvenționare de la buget a unor plăți fiscale realizate de firme, aplicat în contextul crizei pandemice. Chiar și așa, rezultatele de până acum demonstrează că fără reforme structurale, de aceste beneficii pot beneficia doar anumiți agenți economici.

În linii generale, există o bună corelare între promisiunile enunțate și resursele financiare propuse. Necesarul de resurse suplimentare poate fi dedus din ipoteza că veniturile bugetare vor crește urmare expansiunii economice din următorii ani și din accesarea unor împrumuturi externe (Eurobond). O creștere de 50% a economiei în următorii ani ar însemna un PIB în 2025 de cel puțin 300 miliarde lei. Presupunem că dacă ar fi vorba de o creștere reală, atunci e nevoie de o creștere anuală de circa 10% ceea ce pare totuși ireal indiferent de reformele realizate. De cealaltă parte, intenția de a contracta un împrumut de pe piețele financiare internaționale private, mai exact emisiunea unui Eurobond de 1 miliard de euro pentru investiții publice nu este nouă. Guvernul deja a prevăzut această posibilitate odată cu aprobarea Programului „Managementul datoriei de stat pe termen mediu (2020-2022)”³⁵ doar că în cazul programului PDCM suma este dublă, respectiv și riscurile ce derivă din acest instrument sunt mult mai mari. Evident, Republica Moldova trebuie să facă pasul spre piața financiară externă, atât din perspectiva diversificării surselor de finanțare, cât și stabilirii unei referințe externe pentru economia națională. Totuși, în condițiile actuale, mai ales în lipsa unor programe investiționale foarte clare și bine gestionate, administrarea unui asemenea instrument de o

³² <https://pdc.m.md/ro/program>

³³ Programul de activitate al Guvernului Chicu, https://www.gov.md/sites/default/files/document/attachments/programul_al_guvernului_chicu_ro.pdf

³⁴ https://gov.md/sites/default/files/document/attachments/intr40_12_0.pdf

³⁵ Hotărârea Guvernului nr.56/2020 cu privire la adoptarea Programului „Managementul datoriei de stat pe termen mediu (2020-2022)”, <https://mf.gov.md/ro/datoria-sectorului-public/programme-pe-termen-mediu>

asemenea valoare poate deveni o problemă. Situația din ultimii ani demonstrează că Moldova nu are capacitățile tehnice de implementare a unor proiecte mari de infrastructură care ar absorbi rapid banii atrași. Astfel, perioada de doar 4 ani pentru asimilarea unui asemenea împrumut pare destul de mică, iar oportunitatea angajării unei asemenea datorii în detrimentul altor posibilități de finanțare externă pare limitată.

Concluzie

Partidul condus de fostul premier Ion Chicu și din care fac parte mai mulți miniștri din guvernul care recent a condus țara vine în această campanie electorală cu un program bazat pe activități inițiate în perioada de guvernare. De asemenea, sunt propuse mai multe acțiuni de expansiune economică clasice – investiții în infrastructură, susținerea antreprenoriatului sau comerț extern, precum și unele care indirect stimulează construcțiile sau consumul – continuarea programului „Prima Casă” și replicarea acestuia pe dimensiunea auto. În același timp, se menționează că, urmare acestor acțiuni, economia ca crește cu 50% în următorii 4 ani, totuși, aceleași acțiuni implementate în anii precedenți, inclusiv în timpul guvernului Chicu, nu au putut stimula creșterea economică nici pe departe în aceeași măsură.

Acțiunile propuse sunt relativ bine aliniate cadrului bugetar, urmărindu-se în special consolidarea finanțelor publice interne și, mai nou, accesul la piețele financiare internaționale private prin emisiunea de eurobonduri. Astfel, viziunea de finanțare pe termen lung înclină mai degrabă pe surse externe ce nu implică anumite angajamente de reforme. Totuși, acestea de cele mai multe ori pot fi mai scumpe, mai greu de administrat și utilizate doar pentru anumite tipuri de investiții, or așa cum menționează inclusiv programul PDCM, Moldova are nevoie de ample reforme structurale care să permită dezvoltarea economică, dar care nu ar putea fi susținute doar de resurse interne.

14. ALIANȚA PENTRU UNIREA ROMÂNILOR (AUR)

Relevanța promisiunilor / angajamentelor electorale

AUR este un alt partid care își asumă dezideratul unirii Republicii Moldova cu România, unul, de altfel, în afara câmpului constituțional. Acesta s-a lansat în campania electorală pentru alegerile parlamentare anticipate pe baza partidului cu același nume din România. De asemenea, programul³⁶ transpune mai multe angajamente cu care AUR a venit în campania pentru alegerile parlamentare recente din statul vecin, la care se adaugă anumite obiective care se propun a fi atinse *până când vor fi întrunite condițiile unei majorități parlamentare pro-unire*. Ținând cont de o asemenea viziune, este practic imposibil de încadrat țintele propuse, mai ales cele economice, în careva limite temporale, unirea fiind un

eveniment pentru multă lume abstract, adică fără dată, fără formă și fără perspective de a găsi vreodată un consens.

Fezabilitate

Pe dimensiunea economică obiectivele propuse au intenția de a accelera convergența dintre economia națională și cea românească. Astfel, programul electoral menționează niște ținte ce țin de salarii, pensii sau alocații pentru copii, precum și anumite intervenții de politici în sectorul agricol și antreprenoriat. Spre exemplu, doar pensia minimă de 3,5 mii lei și alocații lunare pentru copii de 1 mie lei pare un efort financiar destul de greu de atins (cel puțin 18 miliarde lei cheltuieli publice anual) în condițiile în care finanțele publice și economia au fost afectate puternic de pandemia Covid-19, seceta din 2020 și alte probleme sistemice care s-au adâncit în ultimul timp. În același timp, salariul minim de 6 mii de lei este greu de asigurat atât timp cât productivitatea muncii și performanțele de ansamblu din anumite sectoare rămân modeste. Mai mult ca atât, chiar dacă este menționat un suport important pentru antreprenorii tineri și reduceri de impozite pentru întreg mediul de afaceri, fără surse fezabile de finanțare/acoperire a încasărilor ratate la buget acestea tind mai degrabă spre populism decât realitate.

Oamenii și comunitățile de la sate sunt de asemenea o țintă în programul electoral al celor de la AUR. Astfel, este menționat un suport financiar de 100 milioane euro anual pentru proiecte de infrastructură locală și suport tehnic și financiar pentru agricultori. Spre exemplu, este menționată o cifră de 2500 lei anual pe hectar subvenție fixă. Raportată la suprafața agricolă a țării³⁷ ar însemna un fond de subvenționare de 6 miliarde lei anual, de cinci ori mai mult decât în prezent sau 12% din resursele bugetului de stat pentru anul 2020. Evident, oricât de mult ar vrea un concurent electoral, asemenea cheltuieli nu sunt fezabile nu doar pe moment, dar nici în următorii 4 ani, conform prognozelor economice. Într-adevăr, în cazul anumitor promisiuni, este menționat suportul statului român, respectiv extinderea în Republica Moldova a unor programe care se implementează actualmente în România. Totuși, atât timp cât partidul AUR nu se află la guvernare nici în dreapta și nici în stânga Prutului, asemenea afirmații neacoperite rămân doar la stadiul de promisiuni electorale.

Adițional, sunt propuse mai multe investiții de infrastructură, care, deși importante pentru țară, nu par a fi realizabile nici din punct de vedere tehnic, și nici din punct de vedere financiar în decursul unui ciclu electoral de 4 ani. Astfel, sunt multe semne de întrebare vis-a-vis de construcția unei autostrăzi până la Iași în următorii ani, dar mai ales una care să treacă pe la Chișinău și să continue până la Odesa, sau alta de la nordul până la sudul țării. Construcția de autostrăzi poate fi privită drept obiectiv fezabil atunci când necesitățile de asemenea drumuri sunt reale iar costurile de construcție sustenabile și care justifică beneficiile generate. Chiar în state europene sunt exemple

36 https://www.partidulaur.md/programul_politic

37 Circa 2 milioane de hectare

concrete în care dorințele populiste ale liderilor politici de a avea cu orice preț autostrăzi s-au transformat în probleme reale de stabilitate financiară și chiar securitate națională. Același lucru poate fi observat și în cazul promisiunii de a construi o centrală electrică pe gaz în apropierea capitalei Chișinău, pentru a valorifica gazul ieftin românesc. Astfel, atât timp cât gazul românesc nici măcar nu a ajuns la Chișinău, nu poate fi vorba de o centrală pe care gazoductul Iași-Ungheni-Chișinău să o poată susține atât din punct de vedere tehnic, cât și financiar, gazul românesc nefiind neapărat mai ieftin.

Concluzie

Programul propus de AUR mizează aproape în totalitate pe suportul României în intenția de a schimba situația în care se află economia națională și crește bunăstarea cetățenilor din dreapta Prutului. Aceasta chiar în condițiile în care latura românească a partidului nu este la guvernare în țara vecină și nu există premise în baza cărora aceștia să-și poată realiza promisiunile electorale. În afară de creșteri de salarii, pensii și indemnizații nu sunt propuse soluții de politici concrete care vor duce la creștere economică și asigurarea necesarului de resurse financiare care să le susțină. Mai mult ca atât, investițiile propuse par puțin realizabile și chiar ne-prioritare pentru moment, iar reducerea considerabilă de impozite propusă pune într-o și mai mare incertitudine sustenabilitatea finanțelor publice. În final, deși își asumă același brand politic cu cel din România, când vine vorba de aspecte ce țin de atitudinea față de UE, NATO sau chiar poziția vis-a-vis de pandemia Covid-19, observăm o oarecare disonanță în comportamentul membrilor de partid din România și candidații la funcția de deputat din varianta moldovenească a partidului.

15. PARTIDUL VERDE ECOLOGIST (PVE)

Relevanța promisiunilor/ angajamentelor electorale

Ca și în campaniile electorale precedente, PVE s-a lansat în alegerile parlamentare anticipate cu un slogan, dar și un program, cu tematică ecologistă³⁸, utilizând frecvent cuvântul „verde”, atât din perspectiva culorii reprezentative pentru mediul înconjurător, cât și ca îndemn de lansare a acțiunilor propuse. Conștienți parcă de încărcătura pe care o constituie un „Program electoral” aceștia și-au definit prioritățile sub forma unei „oferte” pe care o propun alegătorilor. Astfel, oferta partidului țintește mai multe domenii relevante situației în care se găsește Republica Moldova (sănătate, justiție, economie, protecție socială, politică externă, și evident – mediu înconjurător) și conține o serie de priorități din perspectiva interacțiunii cu mediul înconjurător. Pe dimensiunea economică, prioritățile sunt bazate pe conceptul de „economie verde”, respectiv sunt abordate sectoare precum turismul rural, transportul ecologic, (fluvial), energia regenerabilă sau infrastructura de utilități

publice.

Fezabilitate

O bună parte din prioritățile menționate în cadrul ofertei electorale nu pot fi analizate din punct de vedere al fezabilității din cauza lipsei cu desăvârșire a mecanismelor de implementare. Anumite ținte cu impact asupra bugetului de stat sunt cheltuielile propuse în domeniul educației, și anume sporirea indemnizației pentru tinerii profesori de la țară până la 250 mii lei sau dublarea salariului tuturor profesorilor. De asemenea, ținând cont de expertiza pe care acest partid o are pe dimensiunea de apărare, se propune creșterea cheltuielilor în sector până la 1% din PIB. În baza situației actuale, implementarea acestor 3 acțiuni ar costa bugetul de stat cheltuieli suplimentare de cel puțin 4 miliarde lei anual în cazul profesorilor și circa 1,3 miliarde lei pentru apărarea națională. Cu toate acestea, chiar dacă măsurile propuse sunt relevante, nu sunt menționate și sursele din care vor fi acoperite aceste creșteri de cheltuieli și nici perspectiva de dezvoltare economică care va crea premisele necesare pentru un asemenea efort financiar.

Concluzie

Cele mai multe din prioritățile menționate în cadrul ofertei electorale a PVE nu sunt o noutate, acestea regăsindu-se în planurile strategice de dezvoltare a țării și în politicile sectoriale ale guvernului. Cu toate acestea, nu înseamnă că prioritățile date nu mai sunt relevante, mai ales că dimensiunea de mediu este adesea neglijată și chiar sacrificată în detrimentul altor obiective considerate prioritare. Un exemplu elocvent este numărul mare de strategii de mediu, inclusiv care abordează activitatea economică și economia verde, dar care cu greu se implementează, fie din motive financiare, fie de priorități pe care le are guvernul în raport cu alte sectoare. În aceste condiții, pe bună dreptate, PVE își reconfirmă viziunea politică, menținând în același timp o sincronizare între ideologia partidului și promisiunile electorale. Totuși, pentru a face Moldova mai ecologică și economia mai verde este nevoie de un program cu acțiuni bine conturate, un spectru mult mai larg de politici publice și resurse financiare clare.

16. PARTIDUL POLITIC „PARTIDUL LEGII ȘI DREPTĂȚII” (PLD)

Relevanța promisiunilor / angajamentelor electorale

Partidul Legii și Dreptății, care nu dispune de o pagină web proprie și a fost inactiv în ultimii ani, a prezentat programul electoral pentru alegerile parlamentare anticipate din 11 iulie 2021 încă pe 10 iunie³⁹, ulterior fiind publicat și un document scris⁴⁰ – unul sumar și fără detalieri.

Partidul a intrat în campania electorală cu sloganul „Restartăm

38 Partidul Verde Ecologist va merge în această campanie electorală sub sloganul VERDE PENTRU SĂNĂTATE ȘI VIITOR!!!, http://www.greenparty.md/index.php?option=com_content&view=article&id=197&Itemid=88&lang=en

39 <https://www.youtube.com/watch?v=dBuayYHkvo>

40 <https://www.facebook.com/partidullegiisidreptatii/md/posts/116769537292538>

Moldova!”, având cinci obiective trecute în programul electoral: i) Educație, tineret și sport, ii) Sănătate și protecție socială, iii) Justiție, afaceri interne, securitate și problema transnistreană, iv) Economie, industrie și energie, v) Administrația publică centrală și locală.

Pe domeniul economic, PLD vrea să promoveze un model care să favorizeze producția autohtonă prin transferul de tehnologii și încurajarea exporturilor. Partidul are în vedere resetarea economiei prin oferirea mediului de afaceri de stimulente fiscale și financiare, dar și prin investiții în infrastructură și tehnologii noi din partea statului. Readucerea credibilității investitorilor și partenerilor de dezvoltare față de statul Republica Moldova constituie un element important pentru resetarea economiei, la fel precum predictibilitatea economică este considerată vitală printr-o previziune clară a politicilor fiscale și bugetare. Debirocratizarea sectorului public, extirparea caracatizei din sistemul de gestionare a companiilor de stat, precum și soluții financiare și asistență informațională pentru diasporă sunt alte componente importante din viziunea de dezvoltare a economiei. De asemenea, partidul optează pentru lichidarea raioanelor, considerate rămășițe sovietice de emergență comunistă care nu aduc niciun folos.

În general, ideile de intervenție indicate pentru domeniul economic sunt relevante, însă spectrul abordat rămâne incomplet, iar obiectivul de protecție socială, deși figurează în cadrul capitolului Sănătate și protecție socială, nu a fost detaliat la nivel de priorități.

Fezabilitate

Deși intențiile expuse pentru dezvoltarea economiei sunt relevante, Partidul Legii și Dreptății nu a prezentat și careva obiective care să fie măsurate de cifre și/sau indicatori de impact, precum nu sunt clare nici instrumentele aplicate pentru transpunerea în realitate a ideilor enunțate.

Referitor la fezabilitatea programului, în cadrul evenimentului de lansare, unul din liderii formațiunii politice a menționat că se lucrează ca Programul electoral să fie și calculat, iar la fiecare prioritate expusă urmează să se aprecieze de unde vor fi luate mijloacele financiare. În pofida acestei înțelegeri a situației despre necesitatea estimării și planificării cadrului de resurse, Programul publicat ulterior este unul laconic, fără a face legătura cu sursele de finanțare necesare și modalitatea de mobilizare a acestora. Respectiv, în lipsa datelor primare de intrare, fezabilitatea programului electoral al PLD nu poate fi apreciată.

Concluzie

Ideile privind dezvoltarea economiei prezentate de PLD sunt de actualitate și importante, deși propunerile listate nu sunt ancorate în realitate prin estimări și obiective măsurabile. Totodată, având un program cu obiective cu caracter general, fără țintirea unor indicatori, fezabilitatea financiară a programului este imposibil de apreciat, iar percepția de la prezentarea angajamentelor electorale a fost că acestea sunt mai mult păreri separate ale câtorva persoane decât rezultatul muncii unei echipe.

17. PARTIDUL POLITIC „PUTEREA OAMENILOR” (PPO)

PPO este un partid recent creat care vine în această primă campanie electorală cu un program⁴¹ și o viziune bazată pe trei piloni: (i) social, (ii) economic și (iii) mediu înconjurător. Pentru fiecare din aceștia sunt propuse o serie de acțiuni sau mai degrabă direcții de intervenție, fără însă a menționa careva ținte, măsuri exacte de intervenții sau resurse financiare necesare. Pe partea economică, măsurile de intervenție sunt unele clasice pentru țara noastră, menționate adesea în programele politice sau cele de guvernare. Este vorba de angajamente orientate pe sectorul agricol, micii producători, dezvoltarea competențelor antreprenoriale, digitalizare sau turism. Accentul este pus pe dezvoltarea antreprenoriatului și susținerea start-up-urilor în domenii cheie pentru Republica Moldova cum ar fi cele cu valoare adăugată înaltă (industria alimentară, sectorul digital sau industriile creative). De asemenea, în domeniul agricol sunt țintiți micii producători și intenția de a facilita cooperarea dintre aceștia pentru o competitivitate sporită a produselor autohtone.

Un accent deosebit este acordat investițiilor în educație și sănătate, drept premisă pentru sporirea capitalului uman și dezvoltării țării. Dar și în aceste cazuri programul prezintă problemele arhicunoscute în societate și acțiuni de intervenție sub forma unor obiective fără a se menționa cum și din ce resurse vor fi realizate. Suplimentar pe dimensiunea de capital uman este menționat domeniul sportului, domeniu oarecum ignorat de alte partide. Astfel este menționată necesitatea unor investiții în infrastructura sportivă din întreaga țară, creșterea rolului educației fizice și promovarea sportului, inclusiv a celui de nivel înalt. În final, dimensiunea de protecție a mediului este privită din perspectiva reciclării deșeurilor, protejării apelor și creșterii gradului de împădurire, obiective periodic menționate în cadrul politicilor sectoriale.

18. PARTIDUL REGIUNILOR DIN MOLDOVA (PRM)

Relevanța promisiunilor / angajamentelor electorale

Partidul Regiunilor din Moldova (PRM) a venit în campania pentru anticipate cu un program electoral⁴² relativ cuprinzător prin prisma tematicilor de unde poate fi desprinsă viziunea partidului față de cele mai multe subiecte din domeniul socio-economic.

Printre altele, formațiunea își propune revizuirea sistemului de impozite și crearea unui sistem fiscal care să permită Moldovei să concureze pe piața muncii și a capitalului. Fiind un partid axat pe extinderea regionalizării și autonomiei locale acesta își propune să creeze mecanisme bu-

⁴¹ <https://www.oamenii.md/despe>

⁴² <http://www.regions.md/libview.php?!=ro&idc=345&id=5987>

getar-fiscale care să stimuleze regiunile și municipalitățile de a-și construi propriul potențial fiscal. În preocupările economice ale formațiunii, un rol central îl ocupă și sectorul IMM-urilor, propunându-se un sistem de măsuri pentru a reduce presiunea administrativă asupra acestora, dar și de a le simplifica în mod semnificativ procedura de participare la licitații. De asemenea, formațiunea își propune de a lansa un proiect național de revigorare a învățământului tehnic profesional secundar și de a crea condițiilor pentru participarea afacerilor interne la cofinanțarea costurilor educației și științei pe baza parteneriatelor public-privat.

În același timp, formațiunea își propune o serie de acțiuni a căror relevanță este cel puțin discutabilă. În acest sens, intenția de a prelua controlul asupra situației de pe piața farmaceutică indică porniri de a limita concurența și libertatea activității de întreprinzător, care în cele din urmă ar avea un efect nociv asupra economiei. Totodată, intenția de a asigura controlul public al creșterii prețurilor la medicamentele esențiale, limitând creșterea prețurilor la nivelul inflației, ar putea avea drept efect un deficit de medicamente pe piață și nu de creștere a disponibilității de medicamente așa cum își propune PRM. Mai mult decât atât, Partidul Regiunilor își dorește creșterea semnificativă a economiei de stat prin crearea mai multor fonduri controlate de autoritățile statului.

Este la fel de menționat că partidul Regiunilor, similar Blocului comuniștilor și socialiștilor își „asumă controlul asupra vânzării de terenuri agricole către străini la nivel legislativ”, adică promite să rezolve o problemă inexistentă la moment, întrucât după cum este punctat mai sus în acest document, vânzarea terenurilor agricole către străini este deja interzisă prin lege. Neclar și aproape fantasmagoric este și angajamentul partidului de a revizui mecanismul de distribuție a terenurilor în conformitate cu Programul Național „Pământ”. Or, programul dat⁴³ prin care proprietatea colectivă a trecut în proprietatea privată a agricultorilor are mai bine de 20 de ani și este imposibil de imaginat cum concurentul electoral dat ar putea atenta asupra redistribuirii unor proprietăți deja private de atâta timp fără a încălca Constituția și drepturile deținătorilor de terenuri.

Pe dimensiunea socială, PRM are în vedere de a lansa programe extinse de asistență socială de stat pe baza unui contract social, precum și de a crește acoperirea acestor programe către grupuri de cetățeni nevoiași. La fel, concurentul electoral dat își propune de a oferi sprijin de stat sub formă de capital matern (familiar) și o plată lunară în numerar familiilor la nașterea primului copil și a copiilor următori, ținând cont de criteriile de direcționare și de nevoi, precum și de a crește disponibilitatea serviciilor sociale pentru familiile cu copii, inclusiv prin stimularea dezvoltării și asistenței organizațiilor non-profit.

Fezabilitate

În general, programul Partidului Regiunilor din Moldova expune viziunea formațiunii despre guvernare și oferă unele instrumente prin care se arată cum se dorește realizarea anumitor obiective. În același timp, programul nu conține o evaluare a situației curente, obiective și/ sau indicatori de impact care să fie cuantificați prin cifre. De asemenea, și cadrul de resurse și posibilitățile de a consolida veniturile la bugetul public sunt redade mai mult vag și sporadic.

Totodată, PRM își propune o serie de măsuri intervenționiste în economie a căror raționalitate economică este discutabilă, implicațiile asupra bugetului public ar fi imense, iar în lipsa unui cadru de resurse concludent, aplicabilitatea acestora nu este fezabilă. La acest capitol pot fi expuse drept exemple din program:

- crearea unei companii de stat pentru dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii, prin intermediul căreia companiile de stat vor putea încheia contracte cu întreprinderile mici și mijlocii. Acest lucru va permite întreprinderilor mici și mijlocii să atragă împrumuturi garantate prin sprijin de garanție de stat.
- un fond de asigurare centralizat de stat pentru sprijinul necesar întreprinderilor strategice importante ale economiei naționale;
- din contul programului de stat, deschiderea de centre agricole de stat pentru ajutorarea agricultorilor;
- un program de stat al agriculturii, pentru planificarea producției produselor agricole necesare pentru nevoile statului și ale oamenilor, cu achiziționarea ulterioară a acestor produse de către stat.

Concluzie

Faptul că Partidul Regiunilor își propune ca obiectivul principal al politicii economice a țării să fie îmbunătățirea calității vieții oamenilor și a competitivității statului, iar toate politicile bugetare, fiscale și agroindustriale ar trebui să fie pe deplin subordonate acestui obiectiv, poate fi apreciat pozitiv. Pe de altă parte, deși partidul exprimă o viziune asupra reperelor despre cum și-ar dori să guverneze Republica Moldova, programul electoral nu conține obiective și indicatori de impact așteptați care să fie cuantificați prin cifre, fapt care face imposibil de a da o apreciere fezabilității economice și financiare. De asemenea, PRM are mai multe porniri care vin pe contrasens cu concurența liberă și economia de piață. În altă ordine de idei, angajamentul de a face din relația cu Federația Rusă principala prioritate de politică externă intră în mod vădit în disonanță cu realitatea economică, care relevă o expunere mult mai impunătoare față de statele UE în materie de exporturi, investiții, remitențe sau asistență externă.

43 <https://expresul.md/2016/08/alexei-turcanu-programul-pamint-fost-operatie-dureroasa-dar-necesara/>

19. PARTIDUL „PATRIOTII MOLDOVEI”

Partidul „Patrioții Moldovei” s-a lansat în campania electorală fără a publica un program electoral per se. Acesta și-a prezentat prioritățile electorale în cadrul unei conferințe de presă care s-a bazat pe intenția desfășurării unui referendum privind intrarea Republicii Moldova în componența Federației Ruse, ca subiect federal separat – acțiune deplasată de la câmpul constituțional dar și de la posibilitățile practice ce ar presupune un asemenea eveniment. Reprezentanții partidului menționează că aceasta ar fi soluția pentru depășirea tuturor problemelor cu care se confruntă Republica Moldova și menționează o serie de așa zise beneficii pentru oameni și agenții economici. Totuși, autorii propunerii nu prezintă careva date exacte care eventual ar putea ajuta la evaluarea impactului unei asemenea măsuri, și nici nu țin cont că Republica Moldova are o viziune de dezvoltare independentă menționată în cadrul strategic național și în angajamentele luate în diferite acorduri, în special Acordul de Asociere cu UE. În final, la fel cum menționează autorii, într-adevăr, există o diferență fundamentală între Partidului „Patrioții Moldovei” și alte partide, doar că aceasta se referă mai degrabă la lipsa de coerență și viziune decât la esența sau fezabilitatea propunerilor. Analizând ideea referendumului propus din perspectiva celor menționate în programul politic al acestui partid sau în statut⁴⁴, observăm că ceva a determinat acest partid să abandoneze ideea integrării europene și chiar existența ca stat a Republicii Moldova.

20. PARTIDUL SCHIMBĂRII (PS)

Relevanța promisiunilor / angajamentelor electorale

Partidul Schimbării nu a venit până la moment cu un program electoral dedicat alegerilor anticipate din 11 iulie, însă întrucât formațiunea este constituită chiar în anul curent, drept reper pentru analiză a constituit programul general al partidului⁴⁵.

Promotori declarați ai principiilor liberalismului economic, PS vine cu o viziune axată pe aceste valori: eliminarea birocrăției prin simplificarea procedurilor și de-regularizarea cadrului legal excesiv, digitalizarea proceselor de interacțiune a antreprenorilor cu instituțiile statului, implementarea conceptului „stat-partener” al antreprenorului sau eliminarea monopolurilor. Totodată, comparativ cu mai mulți concurenți electorali care se angrenează în a extinde prezența statului în afaceri prin noi companii, Partidul Schimbării mizează pe prezența statului exclusiv în sectoarele economice de importanță strategică pentru securitatea Republicii Moldova.

În același timp, propunerea de liberalizare a pieței muncii

pentru străini rămâne una discutabilă, având în vedere că la moment, cadrul normativ este deja destul de permisiv pentru înrolarea străinilor pe piața muncii, iar o liberalizare suplimentară excesivă poate genera tensiuni sociale. Or, Republica Moldova are nevoie de creștere sustenabilă bazată pe crearea de valoare adăugată și nu pe importul de forță de muncă ieftină.

PS consideră necesar de a implementa Conceptul de reabilitare a satului ca entitate socială, economică și rezidențială și de a implementa programe naționale de reabilitare a infrastructurii vitale pentru ridicarea calității vieții. În același context, se are în vedere un și Program Național de instruire și susținere a afacerilor mici și de familie în zonele rurale, inclusiv și scutirea de impozitul pe venit în primii 5 ani de activitate pentru afacerile mici din mediul rural, în special cele de familie.

Un alt reper important al PS este modernizarea administrației publice, prin descentralizare și asigurarea autonomiei autorităților publice locale funcționale cu capacități administrative, financiare și patrimoniale în corespundere cu principiile Cartei Europene a Autonomiei locale.

Construirea rapidă a unei societăți informaționale este văzută de PS drept un element esențial pentru dezvoltarea economică rapidă. De asemenea, concurentul electoral optează pentru independență, transparență și diversificarea surselor în sectorul energetic, iar preocupările legate de protecția mediului se doresc a fi materializate prin construcția și/sau reabilitarea stațiilor de epurare, crearea unei infrastructuri viabile a gestionării deșeurilor, creșterea suprafețelor împădurite, dar și dezvoltarea transportului alternativ în orașele mari.

În general, ideile propuse pentru domeniul economic sunt relevante și consistente. Totodată, lipsește viziunea formațiunii legate de politicile sectoriale. Referitor la sistemul de protecție socială, PS vine cu o detaliere mai redusă. Partidul consideră că distribuția fondurilor de asigurare socială este inechitabilă, iar crearea unui sistem de protecție socială echitabil și eficient este un obiectiv fundamental și urgent.

Fezabilitate

Deși concepția socio-economică a Partidului Schimbării este coerentă și de actualitate pentru Republica Moldova, în lipsa unui plan dedicat concret următorului ciclu electoral, nu există obiective/ finalități scontate măsurabile prin cifre. Respectiv, nicio evaluare a resurselor necesare nu este efectuată, fapt care face imposibil evaluarea fezabilității financiare a promisiunilor electorale ale PS.

Pe de altă parte, tot în contextul evaluării fezabilității este de menționat că Partidul Schimbării propune și soluții/ instrumente pentru a implementa viziunea de dezvoltare economică, cum ar fi:

- În domeniul fiscal – efectuarea controlului fiscal doar în cazurile depistării unor nereguli de disciplină fiscală, în rest, înlocuirea contactului fizic între reprezentanții organelor de control fiscal și antreprenor cu sisteme informaționale și de inteligență artificială.

⁴⁴ <http://www.e-democracy.md/parties/ppm/>

⁴⁵ https://partidulschimbării.md/wp-content/uploads/2021/04/Programul-Partidului-Schimbării.pdf?fbclid=IwAR3Fvhd_a_lu0WejwMkthXYAoCwQh-WnEVUHzIVXrwmjQm0e23XDNNXo

- În domeniul proprietății publice – un program amplu prin care toate activele neutilizate să fie incluse în circuite economice, fie privatizate, fie transmise în locațiune la prețuri de piață, dar și de a asigura buna administrare și eficiența companiilor de stat
- În domeniul energie și utilități – PS nu propune soluții radicale de combatere a prețurilor, ci tarife calculate corect și transparent, ajustate doar dacă se modifică cheltuielile reale. Totodată, pentru grupurile de populație cu venituri mai mici se propune un sistem de compensații care ar atenua presiunea facturilor la serviciile comunale.
- În domeniul ITC – susținerea prin mecanisme financiare, fiscale, legislative și promovarea conceptului STEM (știința, tehnologie, inginerie și matematică) în educație, precum și utilizarea potențialului tehnologiilor mobile, Cloud Computing, Inteligența Artificială, Blockchain, Internetul Obiectelor Inteligente și Robotică pentru îmbunătățirea serviciilor pentru cetățeni, mediul de afaceri, sectorul asociativ și administrația publică.

Concluzie

Viziunea de dezvoltare economică a Partidului Schimbării este centrată pe încurajarea inițiativelor antreprenoriale și susținerea și dezvoltarea afacerilor mici și mijlocii drept linie strategică pentru un model economic sustenabil. Partidul propune mai multe idei și instrumente prin care intenționează transpunerea în practică a viziunii despre economie. În același timp, în lipsa unei oferte electorale personalizate pentru următorii patru ani, programul partidului nu conține ținte numerice și indicatori asumați de a fi atinși, respectiv nicio estimare a resurselor financiare necesare de mobilizat pentru implementarea ideilor în practică.

21. PARTIDUL NOUA OPȚIUNE ISTORICĂ

Partidul Noua Opțiune Istorică nu dispune de pagină web proprie, pagina de pe rețelele sociale nu conține actualizări din anul 2013⁴⁶, iar în perioada de realizare a analizei nici o referință media relevantă care ar descrie viziunea de dezvoltare socio-economică a partidului nu a fost identificată. Unicele mențiuni despre existența acestui partid, în afară de anunțul de înregistrare în cursa electorală, se referă la tentativa acestui concurent electoral de a-și schimba denumirea⁴⁷ și de a plasa o siglă⁴⁸ care ar semăna izbitor cu denumirea și sigla unui alt partid înscris în competiția electorală pentru anticipate.

⁴⁶ <https://www.facebook.com/Partidul-Politic-Noua-Op%C8%9Biune-Istoric%C4%83-279398125538238>

⁴⁷ <https://replicamedia.md/ro/article/kYZkopME2/doc-pe-scena-politica-din-republica-moldova-a-mai-apatut-un-pas-partidul-noua-optiune-istorica-a-devenit-partidul-alternativa-si-sanse.html>

⁴⁸ <https://replicamedia.md/ro/article/13ndnzMDw/foto-pas-vs-pas-cum-arata-simbolul-electoral-al-partidului-noua-optiune-istorica-refuzat-de-cec.html>

22. PARTIDUL OAMENILOR MUNCII (POM)

Până la momentul analizei, POM nu a făcut public un careva program electoral. Acesta nu are un site web și nici pe alte platforme de informare în masă nu sunt prezentate obiectivele acestui partid în campania pentru alegerile anticipate. Anumite promisiuni electorale au fost vociferate de reprezentanții partidului în cadrul dezbaterilor publice. Astfel, acestea se orientează în cea mai mare parte spre persoanele angajate în câmpul muncii și drepturile acestora. De asemenea, sunt menționate angajamente clasice pentru pensii, respectiv pensia minimă de 2300 lei⁴⁹ care presupune cheltuieli suplimentare anuale de cel puțin 5 miliarde lei. Cu toate acestea, sursa de acoperire propusă în baza micșorării salariilor diferitor angajați la stat, nu pare fezabil. Anvelopa financiară de remunerare a câtorva sute de persoane administratori de companii de stat sau agenții de stat nu este suficientă și nici relevantă pentru pensiile menționate.

⁴⁹ https://www.facebook.com/watch/live/?v=2862350317414984&ref=watch_permalink

DESPRE AUTORI

Adrian Lupușor, Director executiv, Expert-Grup
adrian@expert-grup.org

Dumitru Pîntea, Director de program, Expert-Grup
dumitrupintea@expert-grup.org

Stas Madan, Economist superior, Expert-Grup
stas@expert-grup.org

IMPRESSUM

Friedrich-Ebert-Stiftung Moldova | str. București 111 | Chișinău | Republica Moldova |

Centrul Analitic Independent „Expert-Grup” | str. Bernardazzi 45 | Chișinău | Republica Moldova
www.expert-grup.org

Responsabil:

Marcel Röhig | Reprezentant FES în Ucraina și Republica Moldova
Tel: +38 (044)234 0038 | Fax: +38 (044) 451 4031
www.fes.kiev.ua | www.fes-moldova.org

Pentru comenzi / Contact:
fes@fes-moldova.org

Fără un acord scris explicit din partea Fundației „Friedrich Ebert” (FES), utilizarea comercială a publicațiilor și produselor media apărute sub egida FES este interzisă.

LICITAȚIE PENTRU ALEGĂTORI, DIN CONTUL ALEGĂTORILOR: ÎNTRE POPULISM, FEZABILITATE ȘI FANTEZII ELECTORALE

Analiza programelor și promisiunilor electorale ale candidaților pentru alegerile parlamentare anticipate scoate în evidență, în mare parte, lipsa unor abordări comprehensive și sistemice de evaluare a problemelor, cel mai des partidelor scăpându-le din vizor subiecte socio-economice importante pentru țară. Chiar dacă mai multe partide definesc corect problemele cu care se confruntă Republica Moldova la aproape 30 de ani de independență, când vine vorba de soluții, acestea fie lipsesc, fie sunt irelevante cadrului de dezvoltare a țării pe termen lung. De asemenea, unele soluții propuse, deși sună frumos, înclină mai degrabă spre populism electoral de moment decât spre politici publice care să poată schimba viața cetățenilor spre bine.

Chiar dacă prioritățile electorale expuse de partide implică o extindere substanțială a cheltuielilor publice, cadrul de resurse care să arate prin ce metode partidul odată ajuns la guvernare are de gând să mobilizeze un quantum suficient de venituri pentru a asigura finanțarea promisiunilor electorale este redat în mod minimalist sau lipsește. Astfel, este specific partidelor ca quantumul promisiunilor lor pentru următorii patru ani să depășească cu mult posibilitățile bugetare, chiar dacă adesea se menționează că economia va performa și va genera venituri bugetare suplimentare. Mai mult ca atât, nu de puține ori este observată chiar o inconsistență în ceea ce privește raportul dintre venituri și cheltuieli bugetare. Astfel, sunt partide care, pe de o parte, propun micșorarea taxelor, iar pe de altă parte, creșterea cheltuielilor publice, fără a menționa cum va fi acoperit acest deficit bugetar.

Îndemnăm concurenții electorali să se angajeze în promisiuni electorale realiste, să se detașeze de populism și să propună viziuni complexe privind dezvoltarea țării. Promisiunile electorale trebuie să fie ancorate la realitățile socio-economice ale Republicii Moldova cu obiective măsurabile și/sau indicatori de impact, să prevadă instrumente realiste care ar asigura fezabilitatea acestora (ex: surse de finanțare, instrumente de implementare, țintele concrete) și să fie oportune pentru dezvoltarea social-economică echilibrată și durabilă a țării. În același timp, condamnăm iresponsabilitatea acelor concurenți electorali care se întrec în promisiuni, fără a lua în calcul posibilitățile financiare și spațiul fiscal al țării, precum și principiile economiei de piață și angajamentele internaționale ale țării.

Mai multe informații despre acest subiect pot fi găsite aici:

www.fes-moldova.org